

TRIBUNA

ALI JE NA ZNANOST SAMO SPLOH TREBA MISLITI

Vsa znanost se je razvila iz nečesa, kar je v bistvu zelo preprosto in človeško: človeka zanima svet, v katerem živi, rad bi ga bolje spoznal, zato da bi znal v njem lepše živeti.

Osnova je zelo preprosta in jo čuti vsak otrok. Na poti med našo željo po boljšem in njeno realizacijo pa je neka čudna stvar, neznan oblak, ki neprestano raste in postaja vse bolj neprozoren. To je znanost.

Ko je govor o znanosti, danes malokdo pomisli na človeka. Znanost je postala neka umetna struktura, nekaj samega po sebi. Je hvaležna tema za pogovore, je dobrodošlo sredstvo za družbeno afirmacijo. Človeku daje sigurnost v našem današnjem sistemu. Navsezadnje se s pomočjo znanosti da ljudi tudi o marsičem prepričati, saj logika vendar ne more zgrešiti.

Osnova je bila zelo preprosta. Če ne bi bila, je človek tudi ne bi razumel, in znanost se sploh ne bi pojavila. Človek je vedel vedno več, znanost se je razvijala in postajala vse bolj komplicirana. Tako komplicirana, da so se ljudje v njej izgubili. Postala je prevelika, da bi se lahko videlo ven iz nje. Zdaj smo v oblaku, ki je tako velik, da vidimo samo meglo, ne pa sonca nad nami in trave pod nami. Iz nečesa česar sploh ni, delamo mit. Gradimo neko umetno strukturo, pozabili pa smo na to, da smo na svetu le zato, da živimo.

Znanost se je zelo zelo oddaljila od človeka. Postala je skoraj čista forma. Danes se po svetu ogromno ljudi ukvarja s tako imenovano „znanostjo“. Če bi vsi ti delali to iz čistih nagibov, potem bi morala pred tisoč leti množica ljudi risati po pesku kroge in trikotnike.

Vsi ti „znanstveniki“ nam sicer v marsičem tudi koristijo. Toda za zrel odnos do sveta, posebno tako kompliciranega, kot je danes, vsi niso dorasli. Zato ustvarjajo nečloveški odnos do znanosti, ki jo je zaradi tega toliko lažje izkoriščati v slabe namene.

V človeku je zanimanje za svet, pa še marsikaj drugega. V današnjem času smo iz delčka človekove duše zgradili grad v oblakih. Na vse ostalo smo pozabili, zato je tudi ta grad seveda neresničen.

Danes se človek trudi, da bi vse videl, vse razumel. Današnje ozračje je tako, da nočemo priznati, česar ne razumemo. Miselno hočemo imeti vse v oblasti. Samo še korak, pa postanemo tudi dejansko nasilni: uničujemo naravo, mečemo bombe na Vietnamce. Seveda zato, da jim „pomagamo“, ker jih razumemo.

Toda dejansko človek lahko zares razume le malo stvari. Kdor hoče razumeti vse, ne razume ničesar.

Vedno se je dogajalo, da človek ni znal biti preprost. Vedno si je domišljal nekaj, kar ni res, in si gradil umetne gradove v oblakih. Na koncu pa so se vsi ti gradovi podrli. Ko so se gradovi podirali, je bilo ljudem težko, toda drugače bi jim bilo še težje. Ko gradov ni bilo več, so ljudje šele videli resnico, iz katere so jih bili zgradili. Šele tedaj so spoznali, kako lepa je resnica.

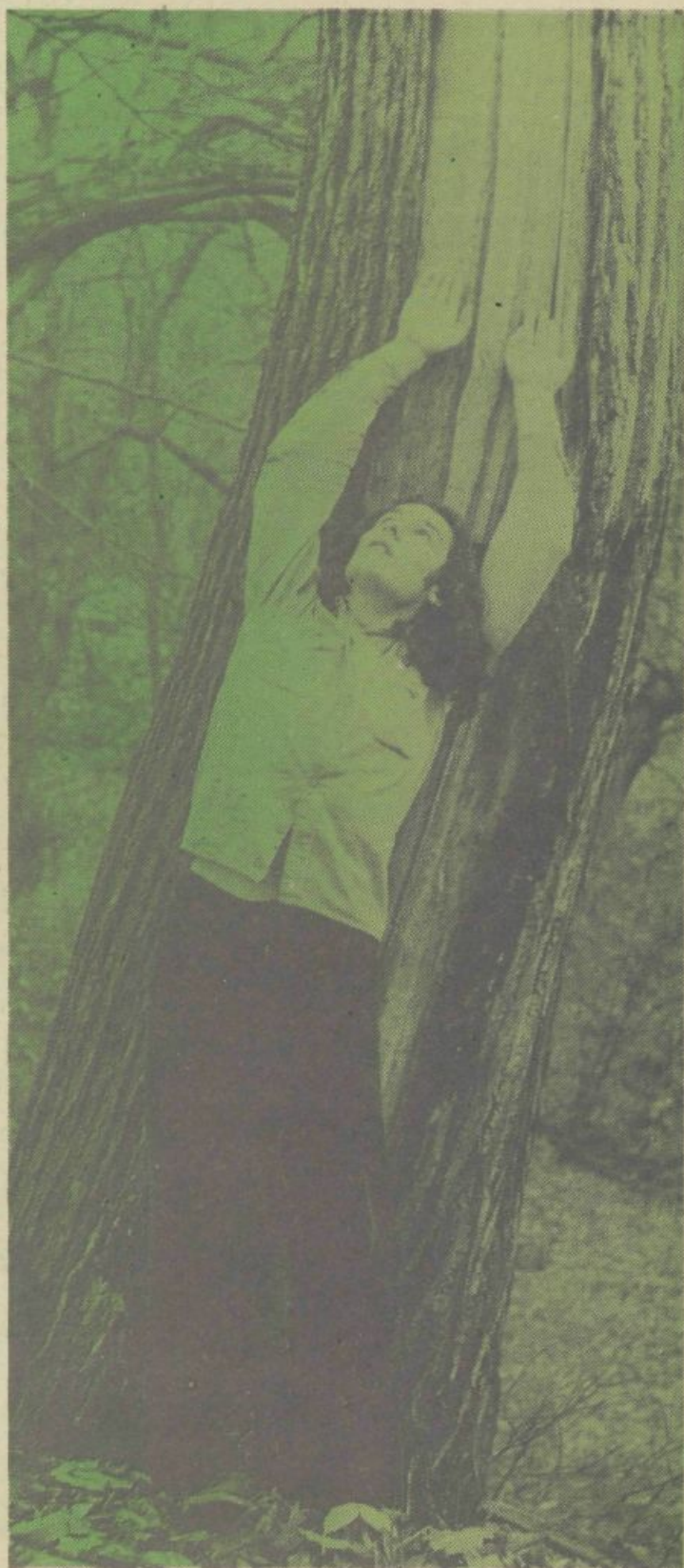
A spet se je zgodilo, da so si na novem mestu začeli graditi grad. Le zakaj?

Kdaj se bomo zavedeli, da smo samo ljudje, in nič več? Tedaj, ko se bo to zgodilo, nam ne bo treba misliti na znanost samo po sebi, in ravno zato bomo s svojim znanjem znali narediti kaj dobrega.

Res je, znanost je človeka v precejšnji meri potegnila iz materialne bede. Zaradi tega pa je zdaj ne smemo mistificirati, saj materialno izobilje samo po sebi nima prav nobenega smisla. Saj je tudi računalniku vseeno, ali mu zmanjka elektrike ali ne.

Tudi znanost sama po sebi nima prav nobenega smisla. Saj smo ljudje, ali ne?

ANDREJ DETELA

ŠKUC BO KMALU POSKRBEL ZA LITERARNI MARATON

V aprilu ali morda še prej bo na FF literarni maraton (dokončnejša odločitev o terminu in pojavnih oblikah maratona bo znana po seji programskega sveta ŠKUC-a naslednji teden).

Letošnji maraton bo za razliko od prejšnjih na pomlad. Po mnenju prirediteljev je ta čas primeren, ker je zaradi astronomskih vplivov pomladi mogoče pričakovati veliko plodnost rojevalcev dobrih idej.

Razumljivo je, da je maraton namenjen vsem študentom in se jim daje v organiziranje, kreiranje, načrtovanje, razmišljanje itd. Kljub pričakovani prizadevnosti in samoiniciativnosti „vseh študentov“ je prireditelj začel zbirati delovno skupino. Dogovarja se s fakultetnim odborom FF ipd. DS

PROBLEMI (MORDA ZADNJIČ V TEJ ZVEZI)

5. februarja so se sestali sodelavci Problemov (Literature in Razprav), da bi se soočili s svojo situacijo, do kakršne je prišlo po zadnjih aktih izdajateljev (o tem smo poročali v prejšnji številki). Osnovni predmet razgovora je bil predlog o združitvi prej razdruženih delov revije in s tem v zvezi problem sestave novega uredništva. Predlagana v novo uredništvo sta se predstavlila Milan Pintar in Rastko Močnik (prvi kot glavni, drugi kot odgovorni urednik in po predlogu ZMS ter IO SS LVZ mandator novega uredništva). Predlog o združitvi obeh delov revije je bil hitro sprejet. Tekla je razprava o velikih globljih vprašanjih, kot je zlasti vprašanje intelektualne svobode v zapirajočem se prostoru.

Odsotnost predstavnikov RK ZMS so prisotni sprejeli, kot neresen in zanemarjujoč odnos.

Na koncu so sprejeli predlog novega uredništva (v katerem je predlagatelj upošteval željo izdajatelja RK ZMS pa tudi CK ZKS, naj bi dveh imen, katerih zven je slovenskemu ušesu bojda mrzek, ne bilo v uredništvu) in ga na samem sestanku dopolnili z nekaj mladimi literati, med katerimi zbujajo pozornost zlasti Ivan Volarič-Feo. Razpravo o članih novega uredništva se da označiti kot demokratično.

Novo uredništvo bo izdalo v svojem imenu dve že prej pripravljene številke. Berite torej dve Probleme in se jih veselite. DS

NOVA ŠTEVILKA PRAXISA

V začetku februarja je po daljšem premoru izšla nova številka Praxisa, dvojna številka 5-6 za leto 1972. To kar bralca najprej začudi, je njen minimalen obseg: prelistati lahko boriš 16 strani, ki vključujejo tudi kazalo objavljenih tekstov v letu 1972, obvestilo o letošnji Korčulski poletni šoli in pojasnilo, v katerem redakcija obvešča o težkem finančnem položaju revije. Glede na to, da smo bili doslej navajeni prebirati zajetne številke s po tristo in tudi več stranmi tekstov, pritegne nova številka in težave redakcije vso našo pozornost.

Ime revije Praxisa se je v zadnjih letih večkrat pojavljalo v zvezi s teorijami socializma, razvojem marksizma v svetu, tudi s študentskim gibanjem pri nas (leta 1969 so izdali zajetno številko z zbranimi dokumenti o dogodkih leta 1968 v Jugoslaviji, ki je edini tovrstni dokument pri nas), v poslednjem času pa se je že čedalje pogosteje omenjalo v zvezi z domačim političnim dogajanjem, pri čemer je bilo nemalo poskusov,

da bi se delo redakcije, znano po kritičnem izstopanju, zaviralo in kompromitiralo. Onemogočanje dela strokovnega časopisa, ki je med tovrstno jugoslovansko literaturo brez dvoma najplodnejši (doslej so letno izdajali po okrog tisoč strani jugoslovanske izdaje Praxisa, štiri obširne številke „mednarodne izdaje“ v francoščini, angleščini in nemščini, poleg tega pa izdajajo v žepni zbirki zanimiva dela domačih in tujih avtorjev), se najočitneje kaže v drastičnem zmanjšanju subvencij. Medtem ko so leta 1971 za svoje obširno delo dobili 27,5 starih milijonov, so jim lani ob nespremenjenem obsegu dela in ob precej povišanih tiskarskih stroških dodelili več kot za polovico manjše dotacije (13 starih milijonov). Omeniti je treba, da drugim hrvaškim revijam niso znižali dotacij, vsaj tako očitno ne. No, zdaj razumemo, odkod se je vzelo tistih bornih šestnajst strani zadnje številke.

Ostane upanje, da se odgovorne institucije do delovanja redakcije Praxisa ne bodo več obnašale tako nekorektno in da bomo torej spet lahko brali tristostranske številke. Pripravljena je že nova številka, v kateri bomo lahko prebrali diskusije z lanske Korčule, razprave o Lukacu, Sartreu in Marcuseju, dokumente o aretaciji B. Jakšiča in še marsikaj drugega. Redakcija se zaveda težke finančne situacije, v kateri se nahaja, zato apelira na bralce, naj se naročijo na Praxisa. Pišite na naslov: PRAXIS, Filozofski fakultet, Djure Salaja 3, 41000 Zagreb; na žiro račun 30101-678-614 z oznako „za Praxisa, pretplata za jugoslovansko izdajanje 1973“ pa na

OBISK IZ ZAGREBA

Šestega februarja nas je obiskala delegacija hrvaških študentov. Sestavljali so jo predstavniki predsedstva hrvaške študentske organizacije in nekaj članov uredniškega odbora Studentskega lista. Prvi so se ustavili na IO SS LVZ, kjer so brez dvoma imeli koristne in zanimive pogovore, drugi pa so prišli na Tribuno, kjer so se pogovarjali o skupni številki, ki jo uredništvi nameravata izdati v začetku marca. Številka bo obsegala vprašanja študentske organiziranosti, socialnega položaja, univerzitetne reforme.

TRIBUNA NA TRIBINI MLADIH

V ponedeljek, 12. februarja, je redakcija Tribune na povabilo Tribine mladih odpotovala v Novi Sad. Na javni tribuni, ki se je začela na večer, se je po predstavitvi uredništva in koncepta Tribune pričela zanimiva debata, ki ni tekla samo na ravni odgovarjanja na zastavljena vprašanja. Pogovor se je pričel z obravnavanjem delovanja Tribune v zadnjih letih, s poudarkom na sedanjih redakciji, nato pa je prešel na vprašanje o jugoslovanskem študentskem tisku v sedanjem trenutku, ko velika večina študentskih listov izgublja svojo problemsko neodvisno usmerjenost, se institucionalizira ali izgublja stik s študenti na kakšen drug način ali pa umira zaradi po-

manjkanja finančnih sredstev. Ob tem smo v pogovoru fenomen študentskega tiska povezali s študentskim gibanjem, ki je bilo za časa svojega obstajanja marsikje tisti prostor, v katerem je študentski tisk jemal osnovo svojega delovanja; po „pomiritev“ pa so se redakcije znašle v praznem prostoru, in s tem prišle v mnoga nasprotja, ki so jih uničevala (represivno, pa tudi brez kakršnihkoli zunanjih posegov). Po mnenju nekaterih novosadskih kolegov je bila Tribuna eden redkih listov, ki je v tej krizni situaciji uspel ohraniti nivo pisanja in ga prenesti v nove pogoje, v katerih se je znašel študentski tisk. Zatem se je pogovor usmeril k vprašanju subkulture kot oblike kulture na univerzah, ki je nastala s študentskim gibanjem in je njegov integralni del in ki zahaja v podobne probleme kot študentski tisk. Končno se je zastavilo še vprašanje o marksističnem izobraževanju na univerzah, pri katerem smo se tudi medsebojno informirali o trenutnih prizadevanjih v tej smeri. Problematika marksističnega izobraževanja ne sme biti samo skrb političnega delovanja, če hoče privedi do radikalnih rešitev. Samo znanstvena analiza lahko diskovori na vprašanje; KATERI marksizem je „naš“ (ne pa ideološko in trenutno-politično aktualiziranje golega pojma marksizem); uvedba novega predmeta osnov marksizma pa se mora nujno dopolnjevati z vsemi prizadevanji na področju reforme univerze, če hoče optimalno reševati povezavo teorije s prakso in obratno: če bo to predmet, ki bo že po svoji „tehnološki“ plati (predavanja ex cathedra, izpiti...) ostal enak sedanjim, bo to prej korak nazaj kot pa kvalitativno izboljšanje univerze.

Na koncu so novosadski študentje, ki so sodelovali na tribuni, organizatorjem iz Tribine mladih izrazili željo, da bi v Novi Sad povabili še nekatera druga uredništva, saj je problem študentskega tiska danes med najzanimivejšimi, ki ga velja in ga je tudi treba obravnavati. ZP

NA FSPN UVEDLI ŠTUDIJ MANJŠIN

Poskus novega načina študija so na FSPN začeli z uvedbo novega predmeta, ki se bo ukvarjal s slovensko manjšino v Italiji. Predmet je izbiran, vpisujejo pa ga lahko študenti vseh smeri. V začetni fazi bo študij trajal en semester in bo imel obliko predavanj, seminarjev, okroglih miz in ekskurzij čez mejo. Manjšinsko problematiko bodo obravnavali z vidika kulturnih, gospodarskih, etničnih in političnih vprašanj. Vsak študent se odloči za neko področje in se z njim aktivno ukvarja. Na podlagi te aktivnosti se predmet tudi ocenjuje.

Pozneje bodo skušali predmet razširiti, da bo lahko vključil tudi študente z drugih fakultet, in bo tako postal res interdisciplinaren predmet. RL

SESTANEK PREDSTAVNIKOV IO SS LVZ IN PRK ZMS

7. februarja so se srečali predstavniki izvršnega odbora Skupnosti študentov LVZ in predsedstva republiške konference ZMS, da bi se pogovorili o vprašanju organiziranja mladih v Sloveniji, in s tem nekako prvi prišli pred jugoslovansko javnost z dogovorom med organizacijama, ki politično združujeta mlade. Čeprav je bilo srečanje namenjeno predvsem za razpravo o izhodiščih dogovarjanja, se je kmalu začelo govoriti o organizacijskih shemah. Živko Pregl je predlagal, da bi se študentje vključevali v družbeno dejavnost tam, kjer stalno živijo. S strani izvršnega odbora je prišla pripomba, da bi to pomenilo ukinitve sedanje študentske organizacije, nakar so predstavniki mladinske organizacije po-

jasnili, da so pustili vprašanje sedanje organiziranosti odprto. Pozneje so udeleženci sestanka govorili o izhodiščih morebitnih spreminjanj; o takih vprašanjih se govori predvsem v vodstvih, zato je potrebno to razpravo razširiti. Na koncu so se dogovorili, da se bodo srečali še enkrat v drugi polovici februarja in do takrat bodo oboji pripravili izhodišča za pogovor. O problemih pa drugič, so rekli.

SEMINAR ZA VODSTVA ZK NA LJUBLJANSKI UNIVERZI (9. do 15. FEBRUAR)

Univerzitetni komite ZKS je pripravil enotedenski seminar za vodstva ZK na univerzi, neformalno je imenovan smučarski. Po jutranji rekreaciji v obliki smučanja je bila na sporedu vrsta tem in razprav, ki naj bi vodstvom pomagale pri orientiranju pri svojem delu: izvajanje pisma v OO ZKS, o delu članov med študenti, aktualni problemi marksizma na univerzi. O aktualni ekonomski situaciji je govoril član IB predsedstva ZKJ Kiro Gligorov, dr. Aleksandra Kornhauser je govorila o statusu visokošolskih zavodov, Gojko Stanič o težah ZK o reformi visokega šolstva, na koncu pa še Franc Setinc o aktualni politični situaciji.

EDICIJA GONG PRESENTS

Edicija Gong je v samozaložbi izdala:

Franci ZAGORIČNIK: navodilo za uporabo – instruzione per l'uso

Orest ZAGORIČNIK: štirideset del

tako.

NOVA ŠTUDENTSKA ORGANIZACIJA NA POLJSKEM

Tudi na Poljskem prihaja do reorganizacije mladinskih organizacij. Po množičnem nastopu mladine v letu 1968 je bila njihova spontana moč čedalje bolj kanalizirana in usmerjena. Doslej so na poljskih univerzah delovale Zveza kmečke in Zveza socialistične mladine ter Zveza študentov. Padel je predlog o enotni študentski organizaciji na univerzi, verjetno v znak ustanavljanja „čvrste“ fronte proti Sovražnikom in olajšanja kontrole nad nemirnimi univerzami. Odslej bodo poljski študentje združeni v „enotni množični ideološko-politični študentski organizaciji“.

RABAT: 1460 IZKLJUČENIH ŠTUDENTOV

V 10. številki Tribune smo že pisali o stavki študentov in profesorjev na univerzi v Rabatu. Te dni je maroški režim uspel razbiti tudi ta vir študentskega revolta, in sicer na doslej bolj redko praktičen način: množične izključitve z univerze. Tako so samo iz prvih treh letnikov medicinske fakultete izključili 1460 študentov (okrog dve tretjini), počitili pa bodo tudi med višjimi letniki. Številno vsekakor priča o masovnosti nedavne akcije rabatskih študentov in daje up, da smisel te akcije s tem še ni pozabljen.

MED GRŠKIMI ŠTUDENTI JE ŽIVO

Na atenski univerzi postaja kljub grškemu vojaškemu režimu čedalje bolj živo. Po jesenski stavki študentov gradbeništva, ki so zahtevali reformo univerze, so sedaj začeli stavkati študentje na politehnikih. Njihove zahteve so že jasneje formulirane in niso več strogo omejene na univerzo: zahtevajo participacijo pri reševanju univerzitetnih problemov

znanost - ost znanja?

1920. Prva svetovna vojna je mimo in evforija nacionalne osamosvojitve je rodila ljubljansko univerzo. Komaj pridobljeno svoboda po toliko letih podrejenosti je bilo potrebno varovati in krepiti tudi z lastnimi kulturnimi in znanstvenimi institucijami, glasniki nacionalne celovitosti. Da bi to nalogo lahko uspešno opravljala, so univerzo oblikovali kot centralistični urejen monolit. Taka forma se je uspešno obdržala vse dotlej, dokler je pretela nevarnost ponovne nacionalne zaslužnitve, in je bilo znanstvenih in kulturnih delavcev razmeroma malo.

Po drugi svetovni vojni pa se položaj naglo spreminja. Novo razmerje med socialističnim in kapitalističnim svetom in ekonomski razvoj jugoslovanske družbe sta odvrnila neposredno nacionalno ogroženost. Hkrati tak razvoj omogoči napredek znanstvenega raziskovanja. Ustanavljajo se prvi raziskovalni inštituti, ki niso neposredno vključeni v univerzo, v tovarnah ustanavljajo raziskovalne oddelke. To dezintegracijsko gibanje se čuti tudi znotraj univerze, in sicer v jačanju posameznih znanstvenih panog in njihovem osamosvajanju, kar se zaključuje z reorganizacijo univerze v skupnost samostojnih fakultet in inštitutov. Reorganizacija, ki pa je nekaj drugega kot samo reorganizacija. Kaj se namreč dogaja?

Pedagoški in raziskovalni proces se razdvajata. Prvi pride pod okrilje fakultet, drugi na inštitute. Ljudje pa, ki vodijo ta dva procesa, so v obeh večinoma eni in isti. Na videz je to kaj vsečno: združiti raziskovanje in izobraževanje, v resnici pa je stvar hudo, hudo žalostna. Raziskovanje v svetu je šlo pa naprej, in znanstvene informacije so se neznansko pomnožile. Pedagoški proces lahko prenese le majhen del te zakladnice, pri raziskavah pa uspevajo le ozko usmerjeni specialisti, ki se združujejo v delovne skupine – teame. Raziskovalec postane slab učitelj, učitelj pa slab raziskovalec. Kjer sta združena v isti osebi, kvaliteta pedagoškega in raziskovalnega procesa naglo pade, raziskovalni centri se tako v bistvu ločijo od izobraževalnih celic. Motor na eno, karoserija na drugo stran, ne eni ne drugi pa ne morejo nikamor. In prav s tem pojavom se srečujemo naši univerzi. Tega so se zavedli tudi v centru za razvoj univerze: „Sedanje stanje ni zadovoljivo, to pa se očitno kaže v razdrobljenosti pedagoškega in raziskovalnega dela na posamezne, največkrat institucionalno povsem samostojne in medsebojno malo ali sploh nepovezane dele.“ (Delovni načrt, str. 15).

Problem skušajo rešiti z novimi reorganizacijami dejanskega stanja, vprašanja vsebine pedagoškega in znanstvenega dela pa se niso dotaknili. Če pa to plat zanemarimo, nam bo vsaka reorganizacija prinesla le navidezno rešitev in pripeljala univerzo pred lažno dilemo: biti gimnazija na najvišji ravni ali proizvajati specialiste s plašnicami; postati partikularistična ustvarjalnost ali univerzalni partikularizem.

Prva možnost nas pripelje do sholastičnega učenjaka, ki pa danes družbi ni potreben, ker ga nadomešča razgledani raziskovalec.

Saint-Exuperyjev Mali princ je vzklilnil: „Saj ste vendar geograf!“ „To je res,“ je odvrnil geograf, „nisem pa raziskovalec.“ Življenje samo je ta odgovor razvrednotilo.

Nevarno pa je tudi drugo nasprotje – mistifikacija znanosti in tehnologije. Kaj lahko se zgodi, da se potlej študij izrodi v višjo strokovno šolo, ki naj pripravi čim boljše „bele ovratnike“ industrije. Nasprotje med študijem in znanstvenimi delom lahko razrešimo, če študij pojmuje kot del znanstvenega raziskovanja, znanstveno raziskovanje pa kot študij.

Problem nastane, če se ne vprašamo, za kakšno znanost gre in ali sploh gre za znanost. Mistifikacija znanosti je v bistvu ideologizacija, zakrivljanje njenih resničnih izvorov, in s tem dejansko negacija kritičnega mišljenja, ki je osnova vsaki znanosti, je negacija znanosti same. Množica vseh mogočih iznajdb, med njimi nekaj pošteno uničevalnih, nas opozarja, da je edino družbeno odgovorna znanost resnična znanost. Vendar moramo dobro razlikovati „odkritje in iznajdbo“ (C. F. von Weizsacker), ki sta sicer družbeno pogojena, vendar za prvo znanstvenik ne more biti odgovoren, za drugo pa. Šele po odkritju – post festum – znanstvenik lahko opozori na škodljive posledice, pri iznajdbi pa ima že od začetka jasno zastavljen cilj.

Ideologizacija znanosti, aplikacija znanosti v službi določene ideologije, je privedla do božanskega videza znanosti. Fetišizira se jo do take mere, da se ustvarja pričakovanje, da bo nasprotje med ljudmi mogoče poravnati „z iznadbo pilule, ki bi obarvala vse prebivalstvo sveta v enotno, brezoblično kavo.“ (H.Q.S. Rose, Science and Society, Pelican book 1971).

Kam je tako stanje privedlo odnos študenta do znanosti? Pojavlja se zavračanje znanstvenega, racionalnega mišljenja v obliki subkulture, metajezika, uporabe drog, v parolah kot: „Ne poslušaj, govori; ne govori, stori!“ Dejansko je ta ljudem 20. stoletja, v bistvu pa upor proti totalitaristični, politikantski adaptaciji znanosti, ne pa proti znanosti sami. Napačno spoznanje, ki znanosti ne loči od njenega družbenega ozadja, lahko opozori na problem odtujevanja znanosti, ne more pa dati pozitivne alternative za njegovo razrešitev. Odgovor na vprašanje, ali je človek dovolj racionalen, da se bo izognil totalitaristični racionalizaciji, bi težko našli v iracionalnem.

In ravno univerza je tista, ki lahko načne to vprašanje, ki ljudi lahko usposobi za tako spraševanje. „Samo znanstveno mišljenje, metoda, ki vodi k novemu znanju, uvid možnih izvirov napak, skrbnost pri pripravljanju proti mišljenja, vse to učiti in vaditi, to je resnična naloga visoke šole.“ (W. Heisenberg, Naravoslovne znanosti na današnjih visokih šolah, Encyclopaedia moderna, 21/1972)

RADO LIPOVEC

in odstranitev policijskih agentov, ki so jih polne predavalnice in ki „obiskujejo“ tudi študentske sestanke. Stavka je tudi odgovor na nedavno aretacijo desetih študentov. Študentje političnih znanosti pa so 6. februarja zahtevali od univerzitetnih oblasti in atenskega režima, da priznajo neodvisnost in svobodo univerze, da izpustijo aretirane študente in da izpolnijo njihovo zahtevo po sodelovanju pri izdelavi novega statuta univerze.

Slišali smo, da so grške oblasti pred nedavnim obsodile na dolge zaporne kazni nekatere člane vodstva KP Grčije. Kaže pa, da s tem naprednih sil niso zatrli; v tako smer angažirano študentsko gibanje lahko pomeni začetek gibanja za demokracizacijo političnega življenja v Grčiji, ki je v zadnjem času prej dežela nešteti zaporov kot pa rojstni kraj evropske kulture.

ZADNJE NOVICE:

V sredo, 14. februarja so študentje politehnika pred svojo fakulteto priredili demonstracijo proti represivnim ukrepom, ki jih izvaja grški režim na uporne študente. Oblast je namreč zagrozila z novim zakonom, po katerem bodo vse uporne študente avtomatično vpoklicali v voj-

sko. Do demonstrantov so takoj prihiteli policaji, ki sta jih vodila javni tožilec in šef atenske policije. Ker se študentje niso hoteli pogajati, sta dala dvesto policajam ukaz za napad. 800 študentov je policija nasilno razgnala, 50 pa aretirala. Tudi s profesorji, ki so hoteli študente zaščititi, je policija ravnala skrajno brutalno. V spopadu je bilo ranjenih več študentov in policajev.

KAIRSKI ŠTUDENTJE NADALJUJEJO

Po tem, ko so oblasti januarja zatrlje upor kairskih študentov in ko je Sadat izjavil, da je vsega nemira kriva „peščica avanturistične levice“, je (kljub temu, da je to „peščico“ v glavnem pozaprl) prišlo do prenovitve gibanja egiptovskih študentov. To vsekakor v prvi vrsti negira Sadatove izjave, s katerimi je hotel levico vnaprej onesposobiti in jo v povezovanju z desnico diskreditirati.

V zadnjem tednu so iz Kaira dan za dnevem prihajale nove vesti. Tako so tiskovne agencije 7. februarja poročale, da v ZAR teče velika čistka: z univerze so izključili vrsto študentov, zaradi česar je prišlo na univerzah do ponovnih nemirov, ki so se realizirali nekaj dni kasneje. Iz Arabske socialistične unije so izključili

okrog sto članov, v glavnem znanih kulturnih in političnih delavcev, med katerimi je več članov nekdanje KP Egipta in ki so že sedeli po zaporih v času najhujše gonje proti arabskim komunistom in levim silam sploh. Kaj taka čistka pomeni, ni težko uganiti: egiptovski birokraciji in buržoaziji bolj prija politična razrešitev bližnjevzhodne krize, ki je v perpetuiranju statusa quo, kot pa radikalna razrešitev v smeri globalnih socialnih sprememb, ki jih zahteva levica. Palestinski voditelj Jaser Arafat je v tej zvezi 11. februarja izjavil, da bo njihovo gibanje prekinilo zveze z vsako arabsko državo, ki bi sprejela politično rešitev. Palestinsko gibanje je po njegovem mnenju postalo po miru v Vietnamu revolucionarno središče za ves svet.

11. februarja so študentje spet krenili na ulice. Zahtevali so svobodo za 120 aretiranih kolegov. V središču Kaira se je tako zbralo več sto študentov, ki jih je policija razgnala z gumijevkami in solzilcem. Naslednji dan je prišlo do novih spopadov. Nastala je zelo podobna situacija kot dan prej. Ko so študentje nameravali prodrati v center mesta, so jih policaji spet razgnali s svojimi preizkušenimi sredstvi. Tretji dan so študentje ostali na ozemlju univerze,

policija pa je preprečevala njihove poizkuse, da se prebijajo v mesto. Zatem je policija blokirala vse dostope do univerze. Vnel se je nov spopad, v katerem je bilo 40 policajev ranjenih, spet pa so aretirali nekaj študentov. Po radijskih poročilih so študentje zavzeli nekaj mest v mestu, s katerih so „bombardirali“ policijo. Vlada se je nad tem seveda zamislila. Med sejo skupščine pa so študentje nadaljevali z akcijami. Poročila so nejasna, vendar eno izmed njih omenja, da so študentje prodri celo v četrt, kjer prebivajo v glavnem tujci – to pa verjetno pomeni, da jih policija ne more več pravčasno ustavljati. Tudi 14. februarja so se študentje poskušali prebiti v središču Kaira. To pot so jih policaji pričakali „samo“ s pendreki, plina niso uporabili. Kaže, da bodo oblasti ustregle nekaterim študentskim zahtevam, saj jim je uradni list Al Ahram objavil daljše pismo. Po radijskih poročilih so se akcije nadaljevale tudi peti in šesti dan, v njih pa sodeluje čedalje več demonstrantov. Ko začnejo oblasti javno objavljati zahteve upornikov, kompromis običajno ni daleč. Bomo videli.

Poplava vedno novih in številnejših informacij, in s tem tiskanega papirja, marsikje spreminja knjižničarstvo preprosto v skladiščenje venomer naraščajočega literarnega gradiva. Obstoječe knjižnice so prenapolnjene, kar pogosto otežkoča normalen potek delovanja. Zato se rojevajo ideje o novih ogromnih knjižnih poslojih, ki naj bi za nekaj (deset) let rešila problem skladiščenja knjig.

Obstaja pa bojazen, da problem skladiščenja ni vedno primeren problem knjižničarstva in da je odvisen od organiziranosti knjižnične mreže ter od koordiniranja obstoječih knjižnic. Prav tu pa se pokaže šibka točka sedanje organizacije knjižničarstva. Že samo dejstvo, da danes v sklopu univerze deluje 45 samostojnih knjižnic, ki niso v medsebojni povezavi, onemogoča pregled njihove vsebine. To pa nujno vodi do nepotrebnega multipliciranja knjižnega gradiva.

Nefunkcionalnost knjižnične mreže in vedno bolj težavno in zamudno ali pa celo neuspešno iskanje ustreznih informacij univerzo kot najvišjo pedagoško znanstveno ustanovo tudi sili, da pozablja na svoj znanstveni primat v družbi. Zato je pogosto le veren podaljšek srednje šole. Pedagoškega znanstvenega dela, ki naj bi se širilo v raziskovalne sfere, ni sposobna preusmeriti od stranpoti togega memorativnega mišljenja, ki se še hrani iz polpismenih zapiskov študentov in maloštevilnih skript.

Potrebe po tem obsežnejšem, hitrejšem in tekočem vpogledu v nove informacije, ki so za znanstveno delo vedno bolj nepogrešljive, so pri študentih le naključne. Večinoma so izraz dobre volje redkih privilegiranih posameznikov. Znanstveno raziskovalno delo na univerzi ne more prek meja osamljenih poskusov individualnega dela pedagoškega kadra. Nefunkcionalno organizirano knjižnično mrežo nadomešča pedagoško raziskovalni kader s privatizacijo knjižnega fonda oddelčne knjižnice na matični fakulteti. Pri tem pa ostane neuresničena potreba, da je informacija oziroma knjiga v nenehni uporabi, s čimer je šele dosežen njen smoter. Golo skladiščenje literature predstavlja le drag okras delovne sobe. Težko verjetno, toda resnično, je, da nekateri profesorji ob odhodu z univerze vrnejo oddelčni knjižnici tudi po prek 700 knjig, ki v veliki meri predstavljajo mrtev kapital (700 knjig a 10 \$ = 7000 \$ = 12

Primer postopka pri razpustitvi mednarodnega odbora je samo eden od pritiskov, ki jih IO izvaja na specializirane organizacije, čeprav je verjetno tudi najbolj značilen. Ne gre le za kršenje statuta mednarodnega odbora kot tudi statuta SS LVZ, ki pravi, da je MO telo SS LVZ in pravna oseba ter za svoje delo odgovoren direktno skupščini, temveč gre tudi za popolnoma nedemokratičen pritisk na člane MO. Kljub temu, da zapisnik omenja dogovorjanje med IO in MO, je bil MO dejansko postavljen na zatožno klopi in pred dejstvo, da ga je treba razpustiti. Zagovor in razprava pa še zdaleč nista pokazala, da je razpustitev najboljša rešitev. Izkazalo se je tudi, da je bila marsikatera nepravilnost, za katero je bil obdolžen MO, delo IO.

Postopanje IO (vključno z glasovanjem) in zelo nepričljivi dokumenti, ki naj bi bojda zahtevali novo obliko organiziranosti MO, kažejo, da se za tem skrivajo neki drugi interesi. Med njimi je gotovo soba, v kateri je do razpustitve delal MO, je bila pa že vrsto let neuresničljiva želja IO-jeve administracije. Gre pa tudi za novo politiko IO. Vse kaže, da si je ta zada nalogo popolne finančne in organizacijske centralizacije vseh skupin, ki delujejo v okviru SS LVZ. Na finančnem področju gre za precejšnjo razširitev aparata, ki pa je glede na njegovo dosedanje nedelo težko opravičljiva. Na organizacijskem področju pa, kot kaže, IO želi dobiti popoln nadzor in vpliv na vse specializirane organizacije. Tu gre za dve skupini. Za organizacije, ki se ukvarjajo s športnim in kulturnim udejstvom študentov, in so politično neškodljive, vendar tudi nekoristne. Na drugi strani pa za organizacije, ki jim zaradi delovanja na družbenem področju ne smejo dovoliti samostojnega delovanja.

Verjetno se je nesmiselno spuščati v dobromamernost take politike. Gre le za vprašanje, koliko je ta politika uspešna in koliko je v korist študentom, s čigar sredstvi in glasovi IO razpolaga.

Razen v vročem letu 1971 je bila dejavnost študentov tako v študentskih svetih kot v specializiranih organizacijah pičila. Popolna centralizacija, ki se sedaj uvaja, pa ukinja še tiste možnosti, ki so jih študenti imeli do sedaj, da so se vključevali v skupine, ki so bile organizirane po principu samostojnosti. Nova oblika organizacije vsekakor ozi krog aktivnih študentov in jih še bolj obremenjuje. To je dokazalo dosedanje delo. Zaradi zgubljanja v organizacijskih problemih ni bilo časa za kakršnokoli akcijo. (Nekaj predlogov je dal B. Cizej v Tribuni.) Centraliziran sistem, voden od zgoraj, pa seveda ne more računati na pobude od spodaj, posebno še, ker, vsaj po odgovorih, ki jih je dal T. Kšela v Tribuni, niti ne moremo pričakovati, da bi IO te pobude sprejel.

Vprašanje o koristnosti nove politike za študentske množice je še bolj zanimivo. Če pogledamo nazaj, vidimo da od sklenitve družbenega dogovora o štipendiranju in zdravstvenem zavarovanju študentov ni bilo nič storjenega ali pa vsaj študentje tega nismo čutili. V tem razdobju pa so specializirane organizacije, ki skupno porabijo toliko sredstev kot sam IO, organizirale za študente izmenjavo strokovnih praks, smučarske izlete, cenena potovanja v tujino, športno in kulturno rekreacijo študentov in pri tem zadovoljile potrebe številnih študentov, s čim pa se lahko pohvali IO? Kako lahko opraviči porabo 50.000 ND letno? O reformi univerze in samoupravljanju na univerzi govori že več generacij, toda največje teze IO o tem problemu ne dosegajo niti najslabših člankov, ki jih je o tem objavljala Tribuna.

Če bo IO res hotel postati organ Skupnosti študentov, ki bo imel resnično podporo študentov in bo tudi upošteval mnenja skupnosti, bo moral opustiti dosedanje organizacijsko politiko. Potrebna nam je odprta samoupravna in demokratična organizacija, ki študentu zaupa in mu daje možnost lastne kreativnosti in odločanja. Vsekakor pa ne moremo zahtevati in pričakovati samoupravljanja in demokracije drugje, če jo ne poznamo niti v lastnih vrstah. Zavedati se moramo tudi, da dejstvo, da so študentske množice tiho, še ne pomeni, da se z delom njihovih predstavnikov strinjajo, ampak da morda njihovega dela niti ne poznajo in čutijo ali pa IO sploh ne potrebujejo.

PS. Prosim IO, da v bodoče pri odločitvah v imenu množic šteje en glas manj.

JOZE PRIMOŽIČ

TRIBUNA, študentski list, Izdaja IO SS LVZ. Uredništvo in uprava 61000 LJUBLJANA, Trig revolucije I/II - 86. Telefon 21-280. Tekoči račun 50101-678-47120. Tiska tiskarna „Ljudska pravica“ v Ljubljani. Letna naročnina 25.00 din. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Oproščeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72. UREDNIŠTVO: Miha Avanzo, Rado Lipovec (glavni urednik), Marjan Fungartnik (odgovorni urednik), Edo Stefančič (likovni in tehnični urednik), Vinko Torkar, Pavle Zgaga.

Lektor: Bora Zlobec-Jurčič

Korektor: Vera Klamenčič

Tehnični sekretar: Črt Princič

IZDAJATELJSKI SVET: Jurij Avčin, Božidar Debenjak, Nevenka Dolgan, Pavel Gantar, Franc Jakopin, Jure Mikuž (predsednik), Boris Muževič, Primož Zagar.

milijonov starih dinarjev). Tako ravnanje povzroča nepotrebno multipliciranje obstoječe literature, in s tem velike stroške. Resnični fond oddelčnih knjižnic pa je daleč od registriranega v katalogih, in predstavlja verno podobo zaostale provincialne univerze.

Za uvajanje študentov v sistematično uporabljane informacij in za tako poglobljen študij, ki bo dejansko vodil do znanstveno raziskovalnega dela, je potrebno vzpostaviti nov sistem organiziranosti knjižnic in po

možnosti doseči njihovo večjo integracijo.

Usposobitev današnjega popolnoma disfunkcionalnega sistema je možna le z uvedbo informacijskega centra, ki bo povezoval obstoječo mrežo in koordiniral nabavo knjižnega gradiva. Že s samo koordinacijo nabave bi informacijski center v najkrajšem času postal rentabilen. Vrednosti intenzivnejšega ter organiziranega dostopa do vira informacij pa finančno sploh nismo sposobni oceniti.

ALEŠ VODOPIVEC

Spoštovani glavni urednik!

Če je Tribuna res toliko do odprave dezinformiranja, kot se včasih bere na njenih straneh, potem naj te tvoji sodelavci opozorijo, da se v bodoče bolje informiraj, kadar boš pisal o mednarodnem odboru. Saj nimaš daleč - le v sosednji prostor ti je treba stopiti, in dobiš boš informacije iz prve roke.

Gre za tvoj članek „Fakultetni listi“, kjer omenjaš nas oziroma našo izdajateljsko dejavnost. Sprašujem se, od kdaj spada INFO med fakultetne liste. Prvič, mednarodni odbor ni fakultetni, drugič, INFO je namenjen tujim študentskim organizacijam in ne ljubljanskim visokošolcem.

Da je „mednarodni odbor končno poslal v širni svet peto številko svojega INFO, ki je posvečena predvsem zamejskim Slovencem“, povsem drži. Ko smo izdali četrto številko INFA, smo na naslednji seji sprejeli sklep, da bodo naslednjo številko pripravili manjšinci. Prejšnje številke, razen druge, so pisale o manjšinski problematiki malo ali nič, pač pa so „širni svet“ pridno obvesčale o zasedbi FF, študentskem amandmaju, o zaplembah Tribune in še o čem. Manjšinci so številko pripravljali res nekaj dolgo, zato pa obsega okoli 60 tipkanih strani ali toliko kot vse prejšnje skupaj. Zato so ostale „novice le bežne, in tako ne morejo zajeti celotnega dogajanja na ljubljanski univerzi“. Svetujem ti, da počakaš na izid nove INFA, ki bo pisal predvsem o dogodkih na ljubljanski univerzi in v SS. Upam, da boš takrat kaj napisal za INFO, da ne bo videti tako enostranski.

Zdi se, kot da si hotel povedati, da je INFO edini dokaz obstoja nekoga mednarodnega odbora (podčrtal L. T.). Drugič malo manj cizmiza, izdajanje INFA je le vzporedna dejavnost mednarodnega odbora.

TONČIČ LUDVIK

POJASNILO

1. INFO seveda ne spada med fakultetne liste, vendar se moj naslov ozira na poglavitno temo, kot naslov pa ne more obseči vsega, kar je obravnavano v članku (tisk, ki se pojavlja v študentskih vrstah).

2. Prejšnja številka INFA je izšla novembra 1971. Sam praviš, da bo naslednja številka obravnavala probleme, ki sem jih v članku omenil. Imava pač različno mnenje o tem, kaj je bolj pomembno.

3. Obravnaval sem INFO, ne mednarodnega odbora. Razburjanje je torej odveč.

RADO LIPOVEC

TA DOLGA VAS WASHINGTON!

Končno smo doživeli, da je The slovenian way of life (slovenski način življenja) dosegel dostojno uveljavitev. Kajti dober glas sega v deveto vas, so rekli na radiu Ljubljana (Oddaja za izseljence 10. februarja letos), ko je v tej vasi Washington ob najpriljubljenejših jedeh Nixonove žene in njenih dveh hčera, pa še žene znamenitega Spira Agnewa tudi nekaj domačih, slovenskih receptov. Seveda sta Nixon in Agnew samo kamuflaza, pod katero so si trije stebri naše hiše izbojevali vstop med tvorce svetovne zgodovine.

zaprla se je šola no. 2

„KRONIKA št. 27 obvešča,¹ da je prekinila svoj obstoj moskovska šola za fiziko in matematiko številka 2. V tej šoli so učitelji delali po eksperimentalnem programu in so učencem, ki so bili opazno nadarjeni za matematiko, posredovali dodatno znanje. Poleg običajnih obveznosti so učenci poslušali lekcije univerzitetnih profesorjev moskovske univerze. Ugledni znanstveniki so delali z njimi brezplačno in istočasno reševali vprašanja, povezana s pospešenim razvojem učencev.

Šola je postala zelo znana, število prošelj je iz leta v leto raslo. Učenci so se izkazali tudi v višjih šolskih ustanovah. Toda ne samo v višji fizikalno-matematični izobrazbi, temveč tudi v ljubezni do literature, v ostrini interesa za družbene probleme, ki po značaju pripadajo predavateljem ideoloških disciplin.

Leta 1971 je šola v teku štirih mesecev preiskalo desetine inšpektorjev. Ideološki razlogi nezadovoljstva so bili v njihovih ocenah prikriti. Pod pretvezo „pomanjklivosti“ so odpustili direktorja in tri njegove pomočnike. Iz protesta je šola zapustilo nekaj učiteljev. Število profesorskih predavanj je doseglo ničlo. Iz predavateljskega zbora so izločili vse zgodovinarje in filologe starega tipa.

Formalno šola številka 2 se živi. Nove učitelje zdaj nastavlja rajonski komite. Za šolo, v katero je prej mogel priti komaj vsak tretji ali četrti, nabira zdaj učence oblast.

Inšpektorji, ki so sodelovali pri razbijanju šole, so dobivali ukaze od zunaj. Likvidacijo „elitistične“ šole so osebno vodili sekretar MK KPSZ, referent za šole pri MK KPSZ in prvi sekretar Oktobrskega rajkoma.“ (Posev 1/73)

Primer je drastičen, kakor so drastični ukrepi, ki so posledek stalinske prakse polpreteklosti: psihiatri, ne polnišnice za politične zapornike, o katerih je kot o kuriozitetah pisalo tudi ljubljansko Delo, dušenje nacionalnih konfliktov, pa smrt pesnika Jurija Galanskova, ki je dolga leta preživel po zapornih ureticih številnih znanstvenikov. Drastičnost lahko sprejmemo kot metodološki pristop, kot tisto formo, ki je danes še sposobna z zgodovinskimi procesi prikazati položaj znanosti neke družbe. POLOŽAJ zato, ker je VLOGA znanosti skoraj povsod na poti v pekel.

Po oblikovanju državne birokracije kot sloja, ki je že zelo zgodaj napovedal etatizacijo vseh družb, se je v izobraževanju (najprej v osnovnem, pozneje pa še na višjih stopnjah) utelesil „splošni interes“ kot smoter. S časom so se večale tudi zahteve po konkretnem znanju, ki s smotrom funkcionalizacije reducira življenje posameznika na proizvodni faktor. „Namesto jasne razredne delitve, ki je temeljila na jasno diferenciranih oblikah privatne lastnine, se ob koncu prejšnjega stoletja srečujemo z obliko nove socialne diferenciacije, ki ne temelji na privatizaciji proizvodnih faktorjev (delo, zemlja, sredstva proizvodnje), ampak na položaju posameznika in družbenih skupin v enotnem, tudi supranacionalnem, globalnem proizvodnem procesu.“ (Davorin Rodin, uvod v Lukacsevo Etiko in politiko) Osnova te funkcionalizacije je oblastveni ratio. Le-ta postaja vedno bolj utrjen selektivni element pri določanju koristnosti in uspešnosti dela. Njemu nasproti se vsaka alternativa zdi iluzorna, o čemer nas prepričuje dejstvo, da je vse manj možnosti za individualizacijo z znanstvenega dela, če se ne nahaja znotraj okvirov tega omejenega razuma. Individualna vest in individualno spoznanje o socialni vrednosti znanstvenih dosežkov sta nasproti institucijam inferiorna. Tako je vse manj tako imenovanih „divjih“ polj, vse trdnjše pa so institucije.

Pred leti sem prebral nekaj podatkov, da se sovjetska znanost spopada z zelo nizkim, komaj 50 odstotnim izkoristkom znanstvenih kapacitet ljudi. To pomeni, da se proizvodnji znanosti lahko funkcionalizira samo polovica človeka. Kam izgineva drugo? Ravno raziskovanje POLOŽAJA znanstvenega dela to lahko pojasni. Sovjetska zveza je namreč zgradila zagotovo edinstven sistem izobraževanja, ki skuša zajeti vse talentirane otroke in maksimalno razviti njihovo strokovnost. Posebne šole so postale intelektualna geta, v katerih otroci doživljajo popolno človeško uveljavitev, nekaj komunizem. Pri prehodu v normalno življenje pa se izgublja čedalje več izjemnosti, pravzaprav je prehod iz geta poguben. Najbolj pri roki je psihologična razlaga „neprilagojenosti“, katere literarni prototip je glavni junak iz komedije Stenica. Očiten anahronizem individualnosti (zato kriza institucionalne

umetnosti „Grafomanija! Bolezen – pravijo psihiatri. Neozdravljiva, čudaška težnja po prozvajanju pesmi, dram, romanov – nakljub vsemu svetu... Vsi pišejo, pišejo dijaki in penzionisti... Sama država... – daje pravico – neocenljivo pravico! – da se prištevaš med nepriznane genije,“ piše Andrej Sinjavski) je rezultat razmer, v katerih se človek lahko tudi institucionalno potrdi samo v funkcionalizaciji. V socialnih teorijah, ki so za tako stanje deloma odgovorne, je prišlo do prevladovanja funkcionalizma. Z ideološkimi mistifikacijami pogosto nastajajo zbrke, in zgodi se, da nekdo obsodi metodo kot ideologijo z „dialektičnim“ izgovorom, da vsaka metodologija implicira določeno ideologijo. Pozablja se sveda, da prava nevarnost funkcionalistične ideologije prihaja od same oblasti. „Funkcionalizem nujno izhaja iz pozitivistične revizije marksizma. Povečani interes zanj je pogojen z naslednjimi stvarmi: najprej s težnjo, da se resnično izpopolni funkcioniranje družbenih organizacij, ki imajo v hitrem spreminjanju v vseh deželah vrsto težav pri rekrutiranju in izobraževanju kadrov, drugič z željo politične birokracije, da... poudari bolj tehnične in tehnološke probleme družbenega razvoja; tretjič, da prevede vsa vprašanja glede anticipacije prihodnosti... na neposredne naloge bolj politično-pragmatične narave; četrtič, da zmanjša iniciativno in kritičnost ljudi ter družbenih skupin v družbenem življenju v imenu logike „sistema“ in „ekspertov“...“ (I. Kuvačić, Cemu, uostalom, sada još i ovaj marksizam? Praxis 3-4/72) Deloma lahko prav s temi tendencami razložimo, zakaj so v Sovjetski zvezi navsezadnje le priznali sociologijo, pa tudi, zakaj so na Zahodu doživele splošne in posebne sociologije tak razmah.

Delež funkcionalizacije dela lahko v razmerah, ko je vsa znanstvena (in to s sodobnimi metodami) dejavnost posredovana z državo kot zaščitnico „splošnega“ interesa, kaže ostrino razrednega konflikta. Nastaja namreč poseben model odnosov, kjer institucije predstavljajo „splošni“ interes, posameznik pa je absolutno razlaščen zasebnik, katerega delovna sila se lahko potrjuje samo v služenju institucijam. Konflikt posameznika z njimi tako postaja političen konflikt, kar se recimo v Sovjetski zvezi kaže v številnih sojenjih znanstvenikom in drugi inteligenci, ki se zateka tudi k ilegalnemu združevanju in ilegalni informativni dejavnosti.

Uvodni primer ne potrebuje nobene interpretacije; pomemben je zaradi tega, ker lahko obliko takega konflikta prenesemo tudi na druga področja dejavnosti (informacije, kultura, umetnost) ter ga posplošimo tudi na druge družbe. Pred sto dvajsetimi leti je podoben pojav registriral tudi Marx (18. brumaire Ludvika Bonaparteja), ko je oblast izvajala manj rafinirane, toda ideološko še eksplicitnejše pritiske prek nastavljanja učiteljev in z zmanjševanjem kompetene krajevne samouprave. Lahko rečemo le, da danes „splošni“ interes ni le navidezen, ampak čisto realen interes, od katerega so odvisni deli družbe.

Z novejšim časom je tovrstne spremembe doživela tudi univerza. Spomnimo se samo, da so recimo v Sovjetski zvezi naložili znanstvenikom izpite iz „družbeno-politične ustreznosti“; z njim si poleg znanstvene preizkušnje lahko zagotovijo delo v državni instituciji. Ta izpit predstavlja „kvalifikacijo“, ki jo je nemška kneževska oblast zahtevala za nastop v državni službi (K. Marx, Kritika Heglovega državnega prava). Fenomen birokracije se je od takrat razširil na vse tiste, katerih eksistenca je usodno povezana s položajem v državni strukturi in katerih politična opredelitev se oblikuje ustrezno tem položajem. Na Zahodu lahko opazimo, da izginja klasični akademizem (K. Mannheim, Ideologija in utopija: akademizem je danes ostal kot neposredni odnos samo še v univerzitetnih ustanovah, ki niso neposredno vključene v „proizvodnjo“). Univerzitetni študij se reducira na pridobivanje kvalifikacije (diplome), za kar niso več potrebne univerze, posebno okolje, kjer se vzgaja univerzalen odnos do sveta, kjer je intelektualna kritika še ostala vrednota, ampak zadostujejo že izobraževalni kurzi. Poleg drugih je treba ravno v tem iskati vir naprednih študentskih gibanj in tak konflikt tretirati kot razredni konflikt.

M. Pungartnik

¹ Kronika tekočih dogodkov je največje ilegalno glasilo v SSSR.

sodelavci inštituta jožef štefan

ZNANOST, ZNANSTVENIK IN DRUŽBA

Delo nekega znanstvenika je odvisno od tega, kar v sebi čuti, poleg tega pa nanj vpliva tudi družba. Zato ne moremo reči, da se kdo z znanostjo ukvarja kar tako. Pred tisoč leti se ljudje niso ukvarjali z znanostjo kar tako. Torej mora imeti današnji znanstvenik za svoje delo kak motiv ali pa dela samo zato, ker se z znanostjo ukvarjajo tudi drugi, in je potem znanost zanj le moda.

Vprašanje, v čem najde znanstvenik motiv za svoje delo, je izredno zanimivo, tem bolj zato, ker različni ljudje nanj različno odgovorijo. V zvezi s tem se postavi še cela vrsta drugih vprašanj: kakšna je pot od študenta do raziskovalca; kaj raziskovalca pripelje do tega, da se ukvarja ravno z določenim problemom; kakšen naj bo odnos znanstvenik-družba; ali naj bo znanstvenik za svoje delo družbeno odgovoren; ali naj se ukvarja bolj s temeljnimi čistimi „znanstvenimi“ raziskavami ali pa naj gleda bolj na to, da imajo ljudje od znanosti čim prej kako korist? V čem je merilo kvalitete raziskovalca? Ali je znanost zadnje čase v krizi?

Odgovori na take in podobne probleme skušajo osvetliti širšo človeško in družbeno problematiko znanosti. Saj ta ni nekaj samega po sebi, temveč so jo zaradi nečesa ljudje naredili.

O teh stvareh sva se pogovarjala z vodilnimi ljudmi na inštitutu „Jožef Štefan“ v Ljubljani. Nekateri so odgovarjali z veseljem, nekateri pa so se nekoliko bali razmišljati o stvareh izven čiste znanosti.

Pogovarjala sva se z načelniki oddelkov za fiziko, kemijo, za biokemijo, elektroniko in z načelnikom reaktorskega oddelka. Izvlečke iz pogovorov objavljava v skrajšani obliki.

DR MILAN SCHARA – FIZIKA

Razpravljati o vlogi znanosti v družbi je eno, biti raziskovalec kot sestavni del družbe pa drugo vprašanje. Na inštitutu se srečujemo s problemi, ki so neposredno povezani z vsakdanjo prakso. Prav kvalitetni kadri, ki so bili vzgojeni v raziskovalni atmosferi ob kvalitetnem raziskovalnem programu inštituta, vam lahko največ prispevajo za povezovanje z okolico in reševanje aktualnih problemov družbe. Pri tem je morda odveč poudarjati aplikativne raziskave. Te so drage in ozko usmerjene, zato zahtevajo neposrednega uporabnika, ki ve, kaj hoče, in je raziskave pripravljen tudi financirati. V sedanjem obdobju komaj pokrivamo osnovni raziskovalni minimum, ki nas lahko vsaj delno zaščiti pred neznanjem, torej neposrednim tehnološkim izkoriščanjem razvitejših.

Objave del v strokovnem tisku z recenzijo preprečujejo zapiranje v ozke lokalne okvire in so zadovoljiv kriterij kvalitete raziskovalnega dela. Publiciranje je sprotno preverjanje kreativnosti in kvalitete raziskovalcev. Želel bi poudariti, da so se prav iz osnovnih raziskav na oddelku za fiziko razvile aplikativne smeri, ki so pripeljale do realizacije novih metod in naprav, ki se uporabljajo v industriji, medicini in kmetijstvu tako pri nas kot v inozemstvu, kamor je inštitut uspel plasirati svoje izdelke.

Nagel razvoj posameznih disciplin zahteva vse večjo specializacijo. Interdisciplinarna področja so postala nujnost, in le najkonservativnejši posamezniki se oklepajo cehovske miselnosti.

Količina znanstvenih informacij strmo raste. Računalništvo je vmesni člen, ki bo v prihodnosti morda uspelo olajšati povezavo informacija-raziskovalec.

DR. M. ČOPIČ – REAKTORSKI ODDELEK

Kaj mladega znanstvenika pripelje do določene strokovne usmeritve? Tu njegovi načrti ne odločajo mnogo. V načrtih ima lahko povsem nekaj drugega, vendar se mora podrediti svojemu okolju. Okoliščine ga obračajo zdaj sem zdaj tja. Razni projekti ga vodijo na vedno nova področja in na koncu se lahko znajde celo tam, kjer je na začetku želel biti.

Mlad raziskovalec se mora vključiti v neko raziskovalno skupino.

Zelo pomembno je, v kakšni skupini dela. Iste ga lahko za materialne možnosti skupine kot za kvaliteto skupine. Mladega človeka vlečejo najprej vzori v njegovem delovnem okolju. Zanimanje za znanost, ki ga vsi tako radi poudarjajo, ni tako pomembno, kot je želja po uveljavitvi med svojimi kolegi. Tako je, če gledamo realno. Skupina je tem bolj uspešna, čim bolj so v njej posamezniki zavzeti. Brez ambicij ne morejo realizirati nobenega programa. Dobri materialni pogoji seveda vse zelo olajšajo, vendar je najvažnejše delovno vzdušje.

Seveda je problem, kje dobiti krog dobrih kolegov. Naši diplomci in tudi študentje morajo odhajati v tujino, čeprav danes to ni več nujno. Vseeno je bolje, da se raziskovalec opre na čim širše zaledje, tudi v tujini.

Če se ne afirmiraš, ne najdeš zadoščanja. Posebno mladi, ki so najbolj produktivni, morajo videti svoj uspeh. Nekje v svetu se morajo vključiti v skupino s priznanim nivojem. Najbolje je seveda, če tako skupino najdejo doma. Če je taka skupina večja, lažje premaguje razne vplive z vseh strani. Lahko se bolje drži smeri svojega programa, in ga zato tudi lažje realizira. Lažje plasira rezultate svojega dela v gospodarstvo. Pot od znanosti do industrije je namreč izredno zapletena. Na tej poti je ogromno neznanstvenih problemov: organizacijski problemi, predvsem pa neresnost in nezainteresiranost tistih, s katerimi se je na tej poti potrebno povežati. Ljudje z različnih strokovnih področij se med seboj ne razumejo vedno dobro. Četudi bi v bistvu hoteli isto, je tako, kot da vsak govori v svojem jeziku. Seveda je marsičesa kriva tradicija, če se lahko zgovarjamo nanjo.

Če bi naše raziskovalne skupine bile večje, bi to bilo seveda lažje. Imamo veliko preveč majhnih skupin. Majhen narod smo, pa hočemo imeti vse. To nas stane preveč. In potem inštitutom ljudje očitajo, da so preveliki!

Rezultat znanstvenega raziskovanja in merilo, po katerem lahko znanstvenika ocenjujemo, je objavljeni članek v priznani strokovni reviji. To je doprinos svetovni zakladnici znanja. Toda ni nujno, da je to tudi naše družbeno merilo: da je vsak članek dober tudi za naše strokovne potrebe doma. Lahko bi rekli, da je objavljane člankov izražanje naše znanstvene kulture. Treba je objavljati, čeprav je v marsičem na začetku težko soditi. Mnogi rezultati, ki jih objavljamo zunaj, pridejo prek ovinka spet nazaj, in imajo pri nas svoj pomen v sklopu z drugimi aktivnostmi.

Povsod v znanosti se srečujemo s poplavo informacij, s poplavo člankov in knjig. V drugih državah ta problem rešujejo z urejenimi dokumentacijskimi centri, ki jih pri nas nimamo. Zato moramo gostovati v tujih centrih, kjer pa si novinec seveda težko izbori vstop. Najvažnejše je to, da se prečesavanju knjig in revij v veliki meri lahko izognemo, če delamo v močni strokovni skupini. Svet je danes tako majhen, da večino novosti svoje stroke lahko zvmemo z osebnimi stiki, še preden šo natisnjene. Znanost je danes namreč tako specializirana, da se le kakih deset laboratorijev na svetu ukvarja z istim problemom kot na primer naša skupina. S temi desetimi pa je treba gojiti stalne stike, saj smo vsi prijatelji, nekakšna velika raziskovalna skupina. O stvareh, ki se ozko ne tičejo mojega področja, pa lahko povprašam, če me zanimajo, kolega z inštituta. Tako se vse tisto, kar znanstvenik potrebuje, izmenja bolj neposredno, bolj človeško. Znanstvenik se mora toliko afirmirati, da dobi prijatelje po svetu. Če pa se ne poveže z drugimi, če ostane za svojo ograjo, potem zelo težko uspe; životari, in je izven okolja, kjer se res nekaj dela.

Znanstvenika žene zlasti želja po afirmaciji svojega dela. Ljudje mislijo, da raziskovalci iščejo nove stvari samo, ker jih „zanimajo.“ Res je sicer, da se mora znanstvenik bolj spraševati – zakaj, kot se recimo tehnik v tovarni. Danes pa v znanosti velikokrat iščemo odgovor na vprašanje – kako. Le redkim izbranim je dano, da najdejo odgovore na osnovne zakaj. Znanstveno in raziskovalno delo je v veliki meri obrt in garaštvo, prav nič se ne razlikuje od industrije. Nič čudnega ni, da mnogi gledajo na znanost nerealno, saj se le-ta še vedno mistificira. Novinarji, ki o njej poročajo širši dejavnosti svojemu poslu mnogokrat niso dorasli, in ljudi samo dezinformirajo. O znanosti ne vedo veliko, toda pisati hočejo in morajo o vsem. Pri nas je to še posebno očitno. Novinarji bi morali veliko preštudirati, da bi naši javnosti adekvatno posredovali bistvo problemov. Tudi institucije so za to naredile premalo. Včasih novinarji ustvarijo tujo, uvoženo atmosfero, ki jo je pozneje s tehničnimi argumenti toliko teže razbijati.

DR. J. MARSEL – KEMIJA

Osnovni motiv znanstvenih raziskovanj je pomagati človeku. Globalnih odkritij v današnjem času praktično ni. Znanstvenik lahko le upa, da bo našel vsaj kak nov kamenček, ki še manjka v mozaiku našega znanja. Znanstvenik seveda ne more predvideti vseh posledic svojega dela, vendar mora kljub vsemu upati, da bo njeogovo delo ljudem koristilo. V naravi človeškega dela je namreč

skriva tudi v znanstvenem delu, pa naj bo še tako komplicirano. Treba je imeti dobro vero, da se bodo rezultati našega dela koristno uporabili in da jih ne bo kdo izrabil, na primer za izdelavo novih bomb. Brez dvoma mora biti znanstvenik družbeno odgovoren, le da danes bremena te odgovornosti ne nosi izoliran posameznik, temveč se odgovornost porazdeli na cele večje delovne skupine.

Kako se znanstvene izsledke izkorišča, je stvar družbene politike. Nekaj nam manjka, da ti izsledki ne pridejo dovolj do ljudi. Najbrž gre za to, da je v znanosti preveč politike, v politiki pa premalo znanosti. Znanost sama po sebi ni slaba, le družba je pogosto premalo zrela, in izsledkov znanosti ne zna pametno uporabiti.

V znanosti sami se je marsikaj spremenilo. Postala je „industrija“. Ni več mnogo individualizma in intuitivnosti. Vse je planirano, znanost je garaška obrt. Kdor hoče narediti kaj novega, mora dati vse od sebe. Danes ni znanost nič bolj vzvišena kot kako drugo področje človeškega dela, ni nič bolj kreativna kot druge človeške dejavnosti.

Današnji znanstveniki so ozki specialisti, vidijo le en kamenček v celotnem mozaiku. Le redki „geniji“ pa znajo vse kamenčke sestaviti v neki svoj mozaik. Tak je bil na primer Einstein, ki je že prej ugotovljena dejstva na izviren način le povezal v novo celoto in nam tako na neki način dal nov pogled na svet.

Danes se z znanostjo ne ukvarjajo samo geniji kot pred stoletji. Zdaj se z njo bavi tudi veliko takih, ki so samo pridni delavci. Geniji pa v tej množici pridejo manj do izraza.

V znanosti bi se dalo popraviti marsikatera neprimerna gledanja. Tako bi lahko dostikrat naredili marsikaj veliko bolj enostavno ali pa veliko prej, kot dejansko naredimo. Za to so pogosto krive dogme, ki jih imamo precej več, kot se nam včasih zdi. Take stvari pa se sučejo okoli osrednjega problema, vzgoje. Dobra vzgoja dvigne nivo vseh raziskovalcev, in tako naraste verjetnost, da bo kdo od njih postal res kaj velikega.

Pri nas delamo veliko napako s tem, da ločimo pedagoško in raziskovalno delo. Naprave profesorjev so študentom nedostopne. Tako se mora študent pogosto zadovoljiti z zanemarjenimi vajami in praktikumi, kljub temu, da vsi vemo, da večino pomembnih stvari naredijo mladi ljudje. Študent ima premalo svobode. Na fakultetah je premalo možnosti za interdisciplinarne dejavnosti, za samostojno izbiranje poljubne smeri. Če bi študent bil tam, kjer ga veseli, bi lahko naredil veliko več.

Prej kot o krizi znanosti bi bilo smiselno govoriti o krizi družbe (saj znanost je tako in tako vedno v krizi). Za marsikaj se namreč preveč ženemo, medtem ko so številni osnovni človeški problemi zelo pereči. Zelo se trudimo, da bi še nekajkrat videli Luno odzadaj, zanemarjamo pa naše, človeške preobleme, kot so npr. šolstvo, pomanjkljiva prehrana, ekološki problem (ki je rezultat znanosti). To krizo čutijo povsod po svetu. Marsikateri program je zdaj sklesan. Prišel je čas, ko se moramo, zato da se bo dalo kontinuirano delati, organizirati v večje skupine z dolgoročno usmerjenim programom. Če hočemo to doseči, pa potrebujemo pametno načrtovalno politiko.

DR. V. TURK – BIOKEMIJA

Osnovni motiv, da znanstvenik nekaj dela, je v njem samem: do znanstveno-raziskovalnega dela mora imeti veselje, tisti osnovni interes in zanimanje. Za svoje delo pravemu raziskovalcu ne bo žal časa, in se ne more zadovoljiti le z osem-urnim delavnikom. Moram pa poudariti, da finančni razlogi niso tisti, ki bi ga vzpodbujali k tovrstni dejavnosti, ker raziskovalno delo ni dobro plačano.

Današnji znanstvenik kot posameznik ne more veliko narediti. Veliko bolj uspešno je delo v raziskovalnih skupinah, teamih. V zadnjem času so pomembne takoimenovane interdisciplinarne raziskave (npr. biokemija, biofizika), ki raziskovalcem omogoča, da prenašajo spoznanja z enega področja znanosti na drugo. Take raziskave imamo tudi na našem inštitutu: na enem mestu združuje npr. kemije, fizike, elektronice, matematike itd.

Univerza naj študentom da splošno znanje, diplomati se lahko specializirajo pozneje, po diplomii. Na nekaterih fakultetah je študij dobro urejen, na drugih pa bi se dalo še kaj izboljšati. Enako velja tudi za praktični pouk, vaje v laboratorijih.

Ločiti je treba bazične (temeljne) in pa aplikativne (uporabne) znanstvene raziskave. Mislim, da brez predhodnega bazičnega znanja ne more biti dobrih aplikativnih raziskav. Ravno bazične raziskave omogočajo kalitev raziskovalcev, ki tako pridobljeno znanje lahko uspešno prenašajo v aplikativne raziskave, katerih koristnost je morada nekaterim na prvi pogled bolj pomembna. Zaradi tega se bazičnih raziskav ne sme zanemarjati. Mislim, da ni važno samo, kaj je dobro v določenem trenutku, npr. sedanjem, ampak je potrebno gledati tudi naprej, dolgoročno, in zato so za našo družbo bazične raziskave še kako pomembne, čeprav bodo včasih morda neposredno koristni rezultati vidni kasneje. V zna-

losti bi se ne aneio zanemariti sploh nobenega področja. Seveda pa imajo določene stvari lahko prednost. Program naj sestavljajo predvsem raziskovalci sami, saj so del družbe, samoupravljalci. Tu ima še posebno vlogo Raziskovalna skupnost Slovenije, v kateri zopet lahko nastopajo raziskovalci kot samoupravljalci. Prizadevati si je treba za dolgoročno znanstveno-raziskovalno politiko Slovenije, ki bi pripomogla k učinkovitejši dolgoročni družbeni politiki Slovenije.

Za nobeno smer v znanstvenem raziskovanju ne moremo reči, da je samočasna, „modna“. Slej ali prej vsako delo pokaže rezultate. O modi torej nima smisla govoriti, treba je le vsaki stvari dati primerno težo, primeren poudarek.

Raziskovalec mora imeti v okviru raziskovalnega programa, ki naj bo dobro zastavljen in ne sme biti tog, svobodo. Rezultati dela se navadno publicirajo v znanstvenih revijah, in so na ta način prezentirani javnosti ter obenem kritični presoji.

Meril za uspešnost raziskovalca je veliko. Naj jih naštejemo le nekaj: število publikacij, odziv literature na njegovo delo, mentorstvo, vabila na razna predavanja, razna priznanja in nagrade.

Na nekaterih področjih pri nas primanjkuje znanstvenih in strokovnih revij, v katerih bi lahko objavljali svoja dela. V tem pogledu so znanstveniki v tujini marsikje v mnogo bolj ugodnem položaju. Prav tako se pojavlja problem prenasatičenosti informacij, ki bi se ga dalo rešiti z razvojem dobre dokumentacijske službe, ki pa je pri nas še v povojih.

DR. A. ŽELEZNIKAR – ELEKTRONIKA

Naša raziskovanja naj bodo usmerjena v to, da pokažejo konkretne rezultate, koristne ljudem v naši družbi. Tudi čiste „znanstvene“ (bazične) raziskave bi morale imeti v doledni prihodnosti možnost uporabe. Znanstvenik se mora vsaj deloma prilagoditi temu, kar družba od njega pričakuje. Toda s tem ni rečeno, da znanstvenik ne sme tvegati. Znanstvenik mora tvegati, sicer ne naredi nič bistveno novega. Na našem inštitutu se tako ukvarjamo tudi z večjimi novimi znanstvenimi problemi, vendar ne v prazno.

Raziskovalca naj ne moti, če se mora prilagajati, ker gre za odrajanje konkretnih posledic dela. Prilagajanje je nujno, da lahko gremo naprej in da kaj naredimo. Treba se je spet in spet sproti na novo učiti. Tako na primer uvajanje elektronskih strojev v raznotere procese zahteva določeno preorientacijo, da lahko s sodobnimi instrumenti in metodami stopimo v tesen kontakt in jih znamo uporabiti.

Druga stvar pa je prilagajanje področjem, ki jih narekuje svetovna moda. Objekt le-te se vsakih nekaj let spremeni. Po mojem mnenju smo pri nas preveč podvrženi takim modnim muham in preveč cenimo to, kar se zunaj dela. Preveč skušamo kopirati to, kar zunaj na veliko delajo v čisto normalnih razmerah. Zato prihaja tudi do zelo dvomljivih kriterijev ocenjevanja znanstveno-raziskovalnega dela pri nas. Mislim, da ne more biti odločilno merilo to, koliko nekdo zunaj publicira. Seveda je dobro, da enkrat nekdo dokaže, da je nečesa sposoben. Vendar bi se moral potem s svojim delom bolj posvetiti svoji okolici, moral bi emitirati svoje rezultate nazaj v svoje okolje. Ne bi smel izkoriščati našega družbenega denarja, zato da doprinaša tistemu okolju, ki je že tako in tako razvito in ki je izven nas. Za naše razmere bi to pomenilo, da bi morali bolj gledati na organsko povezavo med raziskovalno in gospodarsko sfero.

Če bo za raziskovalca edini motiv članek, potem bodo ljudje pisali samo članke. Kaj se iz tega razvije, pa dobro vemo: Razvije se elita, ki doma rožlja z orožjem; elita, ki pravi, da je mednarodno priznana in na svetovni višini, dejansko pa svoji okolici ne da tega, kar ta okolica potrebuje.

Raziskovalec mora čutiti, da so stvari, s katerimi se ukvarja, vredne raziskovanja. Odtujenost je vedno slabo vplivala na mlajše ljudi. Malo je takih, ki so tak pritisk vzdržali. Zato je popolnoma naravno, da se vzpostavijo povratne zveze okolica – raziskovalno delo. To dobro vpliva na osebno počutje raziskovalcev, posebno mladih, ki so šele prišli z univerze.

Na našem inštitutu so zastopane zelo številne raziskovalne smeri. Imamo veliko majhnih skupin. V prihodnosti, ko se bo videlo, kaj je za našo družbo prioriteto, bo najbrž prišlo do selekcije. Takrat se bodo morali mnogi znanstveniki prekvalificirati na področja, popolnoma nova zanje. Inštitut se bo namreč moral prilagoditi temu, za kar ga družba želi financirati. Širši program bo še najbolje znala določiti Raziskovalna skupnost Slovenije. Že sedaj obstojajo taki programi, v prihodnje pa jih bo še več.

Pogovor sta pripravila:
ANDREJ DETELA in RADO LIPOVEC

1.

Podvojeno se aktivirati: s sočasnim pisanjem (z branjem zanesljivo obrniti hrbet v sem tistim ki so to dejanje sakralizirali in skušali premakniti se s tiste ravni na kateri je bravec, ko so naleteli na pisalo so spreverg "-li; ga in črke so jim postale ... isto: tako neresnične ker si umevnost ni uspela vselej položiti svetosti nad glavo ter doseči črnilo in pero in pritisniti v belino globoko kakor z nožem, da so zarezali v lipovino; spet pa ne sprevideti da podloga ostane samo podloga, črka črka in beseda samo kot beseda : bodisi brana ali pa pisana no treba je le razlikovati tudi ti dve narediti razmak med "-d njima, zadosti prostora tudi za pisarja in za bravca; in ko se v tem belem sozvočju sebeizbrisa odmakne samo za eno raven iz nad + izpod; tedaj je možno tudi pisane kot posebna energija in branje kot prav tako /-posebna energija. Ugibati torej pisanje/branje kot govor ki terja odkritje "..... "Tisto, kar govor prikriva, to je njegovo lastno vprašanje" kot je nekako pripomnil Jean - Louis Baudry in v dosegu ki ga goli govor potiska, v globino svojega brezvočnega temelja : tišine : beline papirja, truditi se s silo, ker je energija vse in zaman se je slepiti"

2.

"..... a ni (potem) nalašč vse TO privrelo gor ti drobni znaki ki so bili poprej prav gotovo v povsem drugačni konstelaciji in da jih zdaj sprejemamo kot izdelane in dobro razumljive pojme te besede ki so gradile že svetove in so jih imenovali vladarke Suislov;

zasidrane (ob zastavi gramatike in sintakse privezale k sebi sebe.

In zlasti še če se tudi interpunkcija postavi v okvire določene za diskusijo tedaj je usoda besed. Še pogubnejša, Torej. da so se vsi vplivali po zakonu ki " je določal mesto vsake besedi in zaokrožaje " vsako besedo " smisel " pol so mislili da to bogovom pisanja/pisane ugaja in le lastno besedo/stavek so pazili. Toda vse niti ni tako narobe ker je bravec navsrečo venomer bilo. Različnih in vsakdo je lahko z branjem tudi svoje zakone vnašal v tekst ki so ga parale oči. Togost črkovne zarez se je (torej) izmikala z rezom ki. Ga je počelo oko" "..... (niti ne hote, seveda...)....."

3.

z raztezanjem (šele) k svoji notranji energiji se obračate kot). (vse prihodnje/preteklo) v novo smer rasti tako govora kakor tišine in v okamenelom opoldnevu v krču vsesplošne teže besed/molčanja boste/:ste hoteli odstopiti (in) vendar je smagala volja jezika in z ustnic ("posušeni kot šajbelj") je švignil hudournik "BESED", in navsezadnje ste bili samo z njimi zaloteni se je roka "poskušala" oprijeti sulice in zadržek ni bil volja telesa, (duha tudi?) pač pa prav rez v govoru označen :z interpunkcijo tako kot vedno vendar ne tudi v prihodnje;"

..... ozračje
 ti ga takšnega
 tvorijo : (lahko tvorijo)
 samo besede
 postavljene
 druga
 drugi
 nasproti
 ko je(→ z
 ustnice
 z napetostjo
 jezika, izza sebe,
 kas že
 bil in
 je bil nemogoče izmeriti odstotno
 tek(k)l
 bi vsaj (približno.
 prevesil
 slučaj (-post)
 miselnega stavka
 (..... govora) ← kateregakoli
 kot prejemniku
 razumljivega
 "....."

10.

"Kaj pravila, kodrava lopata..."
 "Istrebili!"
 "Kolikor si svetu bliže, se oddaljuješ od..."
 "kar naj ne bo"
 "Ko razvežeš vrv, slepa lutka..."
 "brisati okna avtomobila"
 "Kar nisi storil jutri, boš storil včera!"
 "RAZBISTRITI: (...)...
 nikoli priredil
 nikomur....."
 "Priredil nisi včera in nikomur ne boš - POJASNIL!"
 "Nikomur pojasnil, da sem
 včera!"
 "Uporabil čopič za britje sem danes."
 (uporabil čopič z milom namazati lice...)
 "..... s milnico."
 "To ni pena-milnica to je dišavna kopel."
 "Od nekda!"
 "Od nekda nisem storil..."
 "Jutri (...)"
 "Poradiral tisto, kar sem pustil v
 - razjasnitev!"
 "Da se zunaj tebe razjasni."
 "obrisati ne bo mogoče;"
 ker biti nisi mogel, da bi karkoli storil
 ko bi vsaj zunaj
 krtačne kopeli
 (".... hotel.")
 Razjasniti mogel. Svetli obraz umiti.
 Z nogami tolči po ježlu. Z roko meškati papir.
 Spalnico meriti s privodom.
 (.... sam ko bi šele včera! -
 - prišel!

Iz trebuha dne šteti žeblice.
 Iz trebuha dne čistiti železne zakovice.
 Iz ust besede z žeblicem kovati.
 Iz slovarja infinitive začeti....

"Meril bi!"

Saj kdor se te nikdar ni z roko dotaknil,
 si ga nisi zapomnil.
 Saj kdor te je kadarkoli izgovoril, si ga ti že pozabil.
 Saj če te tvoj glas na dvoboj poziva (...)
 "..... bo konjar!"

Biti služabnik

- ne pomeni, prestopil sem na nižji dru-
 žbeni položaj. To pomeni zapovedi
izpolnjevati. Če pozabiš biti služabnik,
 te nobeden ne bo poklical.
 Že nise: rekel bom...
 ("kot na lanskem snegu
 si ljubil svojo drago")

Ti še reči ne moreš: "ž u ž n o"

saj ti je ta lastnost odvzeta.

Saj boš šele z opešanjem

telo približal
 (telesu?)

Saj toliko, da nisi rekel!

Saj toliko, da ne boš rekel!

("Preštel sem tisto kar so mi ukazali
prešteti:
Bogu božje in cesarju cesarjevo")

Ti še nisi slišal, da si bil to že prej.

In glede na to tega nisi mogel storiti:

RAZEN - da daš vse lepo
 - na svoje mesto vse postaviš!
 - na, zdaj že lahko pričneš!
 - a na red, nisi pozabil?
 - tako, stroj je že začel, a
 roke nimaš na pravi tipki...
 - tvoja roka se ni prave tipke

dotaknila

- in da potem vse to traja.
 - dokler ne rečeš:

"Vežeje sonca podklado?"

"vežeje sonca na vrhove..."

("na vrhove sem že postavil!")

Na sence sonca soncu sonce sam potrdil

- počasi?

(Če sem rekel, kar že ni vredno
 ponoviti.)

Kar že ni vredno pono. Viti ni treba.

("drugemu izrekel")

"drugemu ne reci"

"... on me ne bi vabil""Kene tedaj ne bi vabil, ampak jaz bi pred njim!""... že bil pred njim bil!"

"V katerem svečniku prišgejo sveče,

tisti zarjaveti neče!"

"zarjaveti neče, ker se tako ponovadi reči!"Dasi predtem ni."ne bi mogel z molčanjem povedati!"

"Ne bi mogel povedati z molčanjem, kar moreš z deklinacijo

na primer pojasniti, a s konjugacijo se že bolj obogatiti."

"Ker nise vedel, kdo bo štel:

ali šteto ali prešteto ("saj je isto
 in tudi ni važno")

in tudi ni važno. Ker je pšvečno. Ker samo višek. Lahko škodi.

ker višek lahko napak pove!

Ker višek lahko manj pove!

PREVEDEL FRANCI ZAGORIČNIK

Vloga sociologije in politologije v sodobni jugoslovanski družbi

Vprašanje vloge sociologije in politologije¹ (oz. družboslovja sploh) v naši družbi in njenega razmerja do vladajoče politike je danes še posebej aktualno, ker se zdi, da smo priča temeljnemu nesporazumu in konfliktu med sociologijo in politologijo kot znanostjo na eni in politiko kot praktično dejavnostjo na drugi strani. Ivan KUVACIC takole označuje temeljno dilemo v zvezi z vlogo sociologije: „Ali naj se sociologija skupaj z ekonomijo in drugimi praktičnimi disciplinami popolnoma funkcionalno vklaplja v naloge v zvezi z ohranjanjem in izpopolnjevanjem sedanjega sistema ali pa bo, opirajoč se na humanistično tradicijo filozofije, pretežno kritične narave.“² Izbor prve alternative pomeni spremembo sociologije v tehniko, druga alternativa pa nosi nevarnost, da bo sociologija še naprej „abstraktne, kabinetne narave“; vendar pa se po Kuvacicevem mnenju tej nevarnosti lahko izognemo s tem, da refleksiramo uporabljamo „statistične in druge metode moderne znanosti“.

Izkušnje, ne samo tuje, temveč tudi naše, pa nam kažejo, da prav koncepcija sociologije in politologije kot kritične znanosti najpogosteje pripelje do konflikta med sociologijo in politologijo ter politiko. Zato lahko vlogo sociologije in politologije pojasnimo z odnosom med njima na eni strani in politiko na drugi strani. V želji, da bi v pričujočem prispevku uspeli nakazati vsaj temeljne strani dimenzije tega odnosa, smo trem družboslovcem, ki se profesionalno ukvarjajo s sociologijo oz. politologijo, zastavili naslednji dve vprašanji:

1. Kako si zamišljate razmerje med sociologijo (kot znanostjo, kot teorijo) in politiko (kot praktično dejavnostjo) v sodobni jugoslovanski družbi?
2. In kakšna naj bi ob tem bila vloga in status sociologa in politologa? Posredujem odgovore vprašancev.

Dr. VELJKO RUS,³ profesor za sociologijo dela na ESPN:

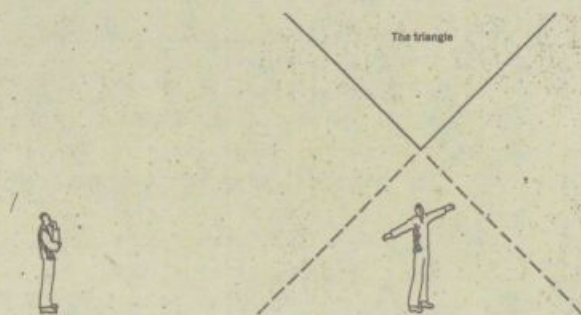
ODGOVOR NA PRVO VPRAŠANJE: „Razmerje je pogojeno z zrelostjo sociologije, po drugi strani pa z zrelostjo politike, ki se izraža v definiranju statusa sociologije v družbi. Če sociologija zgolj analitično-deskriptivna, je obsojena le na to, da verificira „praktično prakso“; ugotavlja lahko le, to, koliko

originalni model upravljanja in vodenja ter druge specifičnosti našega socializma postavljajo pred sociologe dodatne naloge teoretičnega in aplikativnega značaja. Akumulirano teoretsko-metodološko znanje je pogoj, da bodo naloge strokovno oz. znanstveno korektno opravljene; da bodo rezultati zanesljivi in da bo verjetnost pravilne predikcije visoka. Odnos med politiko in znanostjo se na tem nivoju zaostri, posebno še, če raziskovana družbena situacija ni taka, kot politika misli, da je, in če je pričakovana bodoča situacija drugačna, kot je vizija politike. Politika razpolaga z močjo; odvisno od trenutne situacije in stopnje skladnosti med sociološko in politično oceno jo bo tudi aktivirala. Tako razmerje med sociologijo in politiko ni sprejemljivo. Posebej mislim, da mora biti jugoslovanska družba tudi tu izvršnejša od ostalih. Politične ocene, ki temelje na napačnih ocenah (premisah), so napačne. Naloga znanosti je objektivno ugotavljati stanja, ker pa je „možno samo, če je znanost avtonomna v svoji „znanstvenosti“. Gre torej za medsebojno odvisnost: predmet sociološkega raziskovanja je pogojen tudi s cilji, ki jih ima politika. Odločitve o ciljih pa so pogojene tudi z rezultati sociološkega raziskovanja.“

ODGOVOR NA DRUGO VPRAŠANJE: „Vloga sociologa smemo deducirati iz že opredeljene vloge sociologije. Širok spekter možnih delovnih mest pomeni v bodočnosti tudi vedno večjo količino sociološko relevantnih informacij, večje možnosti posploševanja in prehod iz mikrosociološkega na makrosociološki nivo.“

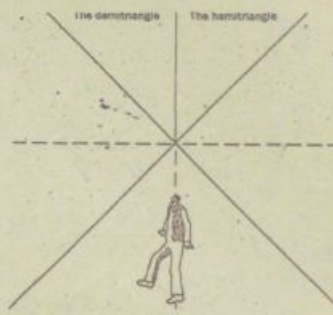
RUDI RIZMAN, asistent na FSPN in doktorski kandidat na Harvardu, oddelek za družbene vede:

ODGOVOR NA PRVO IN DRUGO VPRAŠANJE: Če se ena od posebnih disciplin v okviru sociologije (sociologija znanja) ukvarja z eksistencialnim ozadjem znanja, potem nas dosežena kvaliteta refleksije v družboslovnem znanju naravnost vzpodbuja, da razmislimo o zgodovinski pogojenosti vprašanja, ki nam je bilo zastavljeno. Od kod in zakaj prihaja na naš dnevni red eno in isto vprašanje, ki mu odgovarjajoči najpogosteje nasedajo na način izmikanja ali izključevanja druge možnosti?

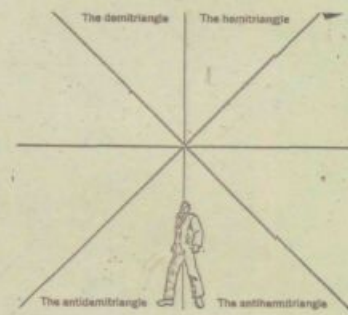

10.000 pred. n. št. Prebivalci tega papirnatega kvadrata nimajo nobene prave predstave o svetu v katerem živijo.

1900 po n. št. Fiziki odkrijejo osnovno razdelitev sveta. Osnovno gradbeno enoto imenujejo trikotnik.

1930 po n. št. Fiziki odkrijejo, da je tudi trikotnik deljiv. Oba dela trikotnika imenujejo „hemitrikotnik“ in „demitrikotnik“, za katera trdijo, da sta osnovni gradbeni enoti sveta.

1950 po n. št. Odkrijejo zrcalni sliki hemitrikotnika in demitrikotnika. Imenujejo ju „antihemitrikotnik“ in „antidemitrikotnik“.

so določena sredstva politične prakse v skladu s projektom družbe. Poleg tega lahko proučuje, koliko so razni projekti družbe v danih pogojih oz. z razpoložljivimi sredstvi uresničljivi. Če bo sociologija napredovala in bo začela uporabljati poleg analitično-deskriptivne tudi eksperimentalno metodologijo, bo lahko aktivneje posegala v družbeno dogajanje. V tem primeru njena funkcija ne bo zgolj analitična, ampak tudi anticipativna; to pomeni, da bo z eksperimenti lahko napovedovala možne pozitivne in negativne posledice pri uveljavljanju različnih političnih projektov, ki jih politika namerava aplicirati. Profesor Szcsepansky⁴ pravi: „Osnovni problem v sodobni družbi ni ideološka verifikacija družbe, ampak njena politična verifikacija.“ Ta pa se meri s pozitivnim doprinosom, ki ga je sociologija sposobna dati družbenemu razvoju.“

ODGOVOR NA DRUGO VPRAŠANJE: „Osnovni problem statusa sociologa v današnji družbi je uporaba njegovih rezultatov. Osnovni problem niso sredstva niti organizacija strokovnega dela na področju sociologije, pač pa uporaba rezultatov. Zaradi majhne sposobnosti naše politične prakse za absorpcijo rezultatov raziskovalnega dela na področju sociologije prihaja do tega, da je sociologija bodisi luksuz, bodisi aktivnost, ki je namenjena samoreprodukciji. Pogosto in pre pogosto pride potem do primerov, ko se skušajo sociologi sami politizirati, kar seveda vodi v neizbežen konflikt s politiko.“

Čim večja bo absorpcijska sposobnost politike in čim bolj vsestranska bo aplikacija socioloških raziskav v politični praksi, tem manjša bo verjetno „agresivnost“ sociologov, tem pomembnejši bo njihov status in tem bolj bodo stabilni odnosi med politiko in sociologijo.“

BOŽO TRUDEN, študent tretje stopnje industrijske sociologije na FSN:

ODGOVOR NA PRVO VPRAŠANJE: „Samo dejstvo, da je rojstvo sociologije pogojeno s praktičnimi (političnimi) potrebami, nam vsiljuje zaključek, da je razmerje med sociologijo in politiko precej globlje od same (prestižne?) potrebe političnih institucij (nacije) po vzdrževanju vseh akademskih disciplin, ki v svetu pač obstajajo. Za vse znanosti je značilno, da vedno bolj sodelujejo v politiki, so instrument vedno natančnejših in dolgoročnejših napovedi in imajo instrumentalno vlogo pri doseganju izbranih ciljev. Menim, da moramo prav v tem kontekstu ugotoviti posebno pomembno vlogo sociologije v sodobni jugoslovanski družbi. Kako pospešiti razvoj iz relativno zaostale družbe in razlaga obstoječega stanja bi bila klasična naloga neke „nacionalne“ sociologije. Zahteva po stvarni demokraciji,

Sprejmimo, vsaj začasno, togo delitev na teorijo in prakso, in se ustavimo pri prvem. Tu opazim več zadreg. Kakšna je definicija tistega, ki išče odnos teorije do prakse? Torej, ali sociolog, politolog itd., ve, dko je on sam? Barthelemy Proper Enfantin in Saint-Amand Bazard, učenca A. Comta in medsebojna nasprotnika, sta vedela odgovoriti enako in v tem smislu: sociolog ustanavlja novo relegijo človeštva, sociologi so novi duhovni (nove) vere v človeka. Moderna „definicija“ ima siromašnejše ambicije in samo pove, da sociolog študira skupinsko življenje, raziskuje družbo in človeka in „človeške odnose“. Gouldner, ki utemeljuje refleksivno sociologijo, je v nekem intervjuvu povedal, da ga konvencionalni odgovor ne skrbi toliko kot moderni. V slednjem leži dokaz, da je sodobni sociolog izgubil metodo samo-refleksije. To, kar sociolog dela, ni mogoče adekvatno opisati, ko se reče, da ga študira ali proučuje. Znanstvenik mora priznati, da vpliva in da je vplivan od svojega družbenega okolja. Torej, da je mogoče sociološka načela aplicirati tako na sociologa kot tudi na druge ljudi.

S takim razmišljanjem smo se že izneverili „filozofskemu“ dometu vprašanja urednika, kajti ločeno razumevanje pojmov znanost in praksa v takšnem razmišljanju nima kakšne posebne vloge. Gre nam za temeljnije žarišče, ki združuje in veča smisel obeh. Tako je tudi ena od glavnih predpostavk idejno-teoretične usmerjenosti v tistem delu družboslovja, ki pelje sociologijo ali politologijo v refleksivno in radikalno smer. Funkcija sociologa ali politologa je v takem opredeljevanju, da zna in hoče vzpostaviti živahen odnos in zvezo med funkcijo sociologa in dejstvom, da je tudi oseba (človek) med vlogo in človekom. Sele s to celoto lahko politolog in sociolog odpreta pot izoblikovanju njihove infrastrukture, to je analizi lastnih, „osebnih“ predpostavk, konkretnih manifestacij mikro in makro družbenega okolja, praktičnega Weltanschauunga in njihove vloge pri nastajanju teorije, epistemologije in tehničnih paradigem. Teorija in metoda samo-refleksije pomenita v družbenih vedah mnogo več, kot pa je tisto, kar v politiki navadno poznamo kot samokritiko. Kolikor bi razumevanje te razlike podčrtavalo politično kritiko družboslovja, bi tako izraženi pozornosti sledila (in optimalno) heuristična „revolucija“, in v nasprotnem primeru večja mediokretitnost in sterilnost humanističnega znanja.“

Čerjav nimamo namena podati neke celovite interpretacije odgovorov vprašancev, pa vendar ne bo odveč poskusiti ugotoviti skupno „rdečo nit“, ki naj bi povezala vse tri odgovore v enovito celoto.

Če temeljito preberemo vse tri odgovore, lahko ugotovimo, da je prvo vprašanje, ki smo ga zastavili vprašancem in ki dihotomno (izključuje) opredeljuje razmerje med sociologijo in politologijo (kot znanostjo, kot teorijo) in politiko (kot praktično dejavnostjo), v odgovorih preseženo. Izkazalo se

teorijo) in politiko (kot prakso) je moremo zadostno opredeliti vloge sociologa in politologa (oz. družboslovca) v naši družbi. Za kakšno družboslovje in za kakšno politiko nam torej gre? Poglavitno nalogo družboslovja (in s tem tudi njegovo vlogo v naši družbi) bi lahko opredelili prav s tem, da presega in s tem ukinja nasprotje med teorijo kot „najstvom“ in prakso kot tistim, „kar je“.

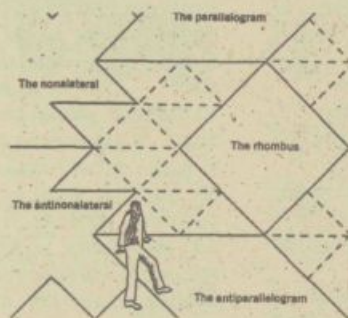
To pomeni, da družboslovje ne more obstajati le kot znanost, ki naj bi kritično razlagala družbo, temveč bi jo morala tudi spreminjati. Ob tem pa se seveda postavlja vprašanje politike. Če so v politiki še zmeraj prisotni elementi oblastništva, potem je legalizacija takšnega družboslovja vprašljiva. V takšni situaciji pa obstajata dve alternativni:

– funkcionalizacija družboslovja bodisi v „abstraktno pisarniško zaprtost“ ali pa v koristno tehniko vladajoče politike;

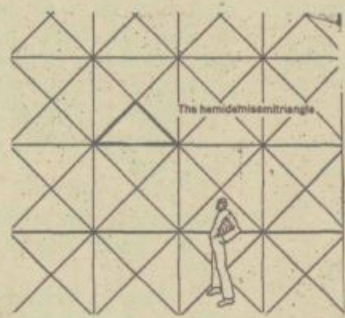
– vzpostavljanje družboslovja tudi kot politike v tem smislu, da „demistificira dejanske družbene odnose ne glede na centre moči.“⁵ Takšno družboslovje naj bi analiziralo in vzpostavljalo teoretično osmišljene, vendar pa konkretne projekte družbe in človeka kot antipod oblastniški politiki. V tem pomenu je prizadevanje družboslovja usmerjeno „k analizi in revitalizaciji pojma revolucionarne prakse.“⁶

Prepričani smo, da je potrebno prvo alternativo zavreči, med drugim tudi zato, ker bi pomenila smrt družboslovja samega (v pomenu evropske humanistične tradicije). Kljub temu, da smo prepričani, da druga alternativa predstavlja perspektivo tako za družboslovje kot za družbo samo, se v zvezi z uveljavljanjem takšne vloge družboslovja postavljajo nekatera temeljna vprašanja, ki bi jih kazalo osvetliti. Eden izmed takšnih problemov je gotovo vprašanje financiranja družboslovne dejavnosti (izobraževanja, raziskav, objavljanja ipd.). Financiranje družboslovja ne sme sloneti na principu tržnosti predvsem zato, ker ima: „Transfer družboslovnega spoznanja svoje posebnosti v odnosu do prenosa naravoslovnih in tehnoloških spoznanj.“⁷

Za nadaljnji razvoj družboslovja bi torej morali tudi nujno ukiniti materialne in druge omejitve, ki mu preprečujejo hitrejši razvoj. Vendar pa smemo predpostavljati, da to ni toliko vprašanje pomanjkanja sredstev kot pa prizadevanje tistih sil, ki jim ni do takšne vloge družboslovja, za kakršno se zavzemamo v tem prispevku. Zato je prva naloga družboslovja odkrivati in analizirati tiste politične sile in njene socialne nosilce, ki zavirajo njegov razvoj, kajti tudi na ta način bo družboslovje prispevalo k ukinutvi politike kot zgolj praktične dejavnosti.

1960 po n. št. Z novimi odkritji postane fizikalna predstava sveta še bolj zapletena. Odkrijejo: romb, paralelogram, antiparalelogram, mnogokotnik in mnogo drugih. Kakšen pomen imajo ta odkritja fizikom ni jasno.

1970 po n. št. Postavljena je hipoteza o novi obliki, to je „hemidemisemitrikotnik“, s katerim se dajo sestaviti vse znane oblike v tem svetu. Hemidemisemitrikotnik smatrajo za osnovni gradbeni element sveta.

- 1 V tem prispevku zanemarjamo razlike med sociologijo in politologijo, predvsem zato, ker imata obe v bistvu isti objekt proučevanja – namreč človeka in družbo, kakor tudi njene različne manifestacije.
- 2 Marksizem in funkcionalizem; Komunist, 1970, str. 8, Ljubljana
- 3 Intervju z dr. Veljkom Rusom je bil izveden v neposrednem pogovoru; R. Rizman in B. Truden pa sta prispevala pismene odgovore.
- 4 Poljska akademija znanosti
- 5 Igor PAVLIN: Preobrazba, Teorija in praksa, 6–7/72, str. 945
- 6 Dr. Veljko RUS: Strokovna recenzija ali politična diskvalifikacija, NR, 8, decembra 1970, str. 634
- 7 Andrej KIRN: Za hitrejši razvoj družboslovja; gradivo za razpravo na skupščini slovenskega sociološkega društva, 11. december 1970, str. 8

PAVEL GANTAR

POPRAVEK

Škratelj tiskarček je imel prejšnjo številko rokave zavihane do komolcev. V poročilu z razprave J. Vidmar: A. Zorn – J. Zlobec je vseprek spremijal številke.

Tako se v deseti vrstici pravilno bere „v 7., 8. in 9. številki“. V dvanajsti vrstici pa je pravilno: „102. člen zakona o avtorskih pravicah, UL SFRJ 30/63.“

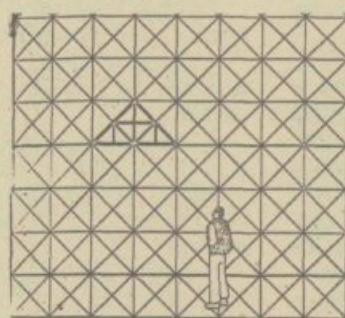
Škratelcu tiskarčku se opravičujemo, ker smo ga popravili.

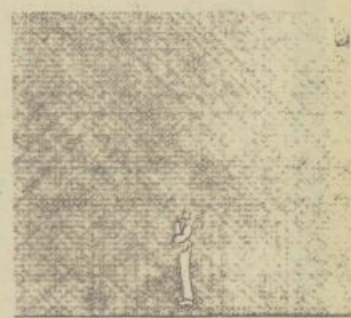
TRIBUNA ZENITOVANJSKA POSREDOVALNICA

Želim spoznati od dvajset do trideset let staro slovensko dekle zaradi poroke.

Moj naslov: Nedeljko JOVANOVIĆ, 16. Gordon St, HAMILTON, ONT. CANADA

1975 po n. št. Odkrijejo hemidemisemitrikotnik. Naslednje leto razdelijo tudi hemidemisemitrikotnik.

2000 po n. št. Prebivalci tega papirnatega kvadrata nimajo nobene prave predstave o svetu, v katerem živijo.

črne sobe

Črna soba št. 1: Stanujem v sobi, za katero plačujem 500.00 din (plačljivo vnaprej). Po ustni pogodbi je bilo v to ceno vračunano: centralna kurjava, elektrika in souporaba kopalnice. Lastnik sobe je MARJAN ZRIMŠEK, po poklicu gasilec, star okoli 30 let. Po prvem mesecu bivanja je lastnik ugotovil, da je 500.00 din zanj premalo, zato ni postavil obljubljenе centralne kurjave, začel je zaračunavati elektriko in vodo in končno še ugotovil, da stranišče sicer še lahko uporabljam, kopalnico pa le z njegovim dovoljenjem.

V sobi sva dva, sestra in jaz, velikost sobe je 4,5 x 4 m. Poleg naju je v stanovanju še ena podnajemnica, ki je v službi in ki ravno tako plačuje 500.00 din na mesec (plus elektrika in voda) za sobo, veliko 2,5 x 3,5 m. Po lastnikovem mnenju bi moral mesečno plačevati po-

lovico cene elektrike (uporabljam pa le tri 60 W žarnice!) ter vso vodo. Na najino negodovanje je milostno postavil v sobo dotrajano peč, iz katere uhaja več dima v sobo kot v dimnik.

Lastnik hiše in njegova žena sta oba v službi in imata mesečne prejemke okoli 300.00 din, otrok še nimata, je pa eden na poti.

Miha GRANDA,
pri Zrimšek,
SPODNJI RUDNIK 1/1,
61000 LJUBLJANA

ČRNA SOBA ŠT. 2: Za sobo, v kateri stanujeva s kolegom, plačujeva mesečno 800.00 din. Soba je v pritličju enonadstropne družinske hiše, v kateri živijo gospodar, njegova žena in dva otroka, in sicer v Spodnjih Dravljah. Videti je, da lastniku ne gre ravno slabo, vendar z njim nimam kakšnih po-

sebnih stikov. Obiske imava dovoljene in tudi čistijo nama oni. Imava centralno kurjavo in svojo kopalnico. Mislim, da bi bila cena vseeno lahko nižja.

N. N.

Kot vidite smo po razpisu v 10. številki Tribune že dobili prvi dve pisemci, napovedana pa so tudi že druga, ki pa jih do zaključka redakcije še nismo prejeli. Upamo, da vas bodo ti pionirji razkrinkavanja črnosobnih krvososov ojunali, zato nam vsi, ki mislite, da vas z oddajanjem sob odirajo, pišite! Sporočite nam:

– Podatke o tem, koliko plačujete za sobo, koliko vas v njej stanuje, kakšno (ne)ugodje za ta denar prejimate, v katerem delu Ljubljane ali njene okolice stanujete, kaj je vaš stanodajalec po poklicu in, po možnosti, kakšni so njegovi mesečni prejemki. Sporočite nam

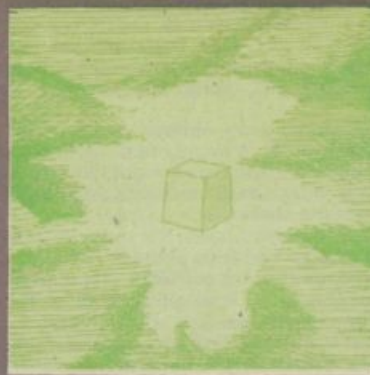
lahko tudi primere, ki so za vas že zgodovina; torej ljudi, pri katerih ste nekoč stanovali, pa ste morali uiti ali pa so vas pognali čez prag.

– Podatki morajo biti točni, kajti le tako nam bo uspelo dobiti približno realno sliko o predpostavljane družbeno neopravičenem bogatenju z oddajanjem sob!

Vsi, ki ste podnajemniki in potisnjeni med izkoriščane; delavci in študentje, polži brez hišice: ČAKAMO NA VAŠA PISMA. POVEJTE NA GLAS, KDO JE KDO!

P. S. Če se bojite, da boste imeli zaradi objavljanja v naši rubriki le sitnosti, vam ni treba navajati imena, pa tudi ne naslova vašega stanodajalca.

REDAKCIJA

Januarska beogradska filmska manifestacija, letos tretja po vrsti, postaja tradicija. Marsikdo, ki je dvomil v uspešno realizacijo zamisli o Festu in v pomen takšne oblike filmskega festivala (zaradi materialnih in snobistično elitističnih pomislekov), je ugotovil, da je bila njegova skepsa neopravičena. Fest sam je dokazal, da ni prireditelj samo enega tedna, da ni festival ozkega kroga ljudi, ampak odprta in široka manifestacija, pomembna za celoten jugoslovanski kulturni prostor.

Fest, festival festivalov, je ustanovila kulturna skupnost mesta Beograd 23. septembra 1970. Organizatorji so za moto izbrali misel angleškega pisatelja Aldousa Huxleya HRABRI NOVI SVET, za grb so si sposodili Meštovičevega ZMAGOVALCA ter si zagotovili pokroviteljstvo predsednika republike. Čeprav je nastal kasneje kot BITEF in BEMUS, je obe kulturni manifestaciji, gledališko in glasbeno, presegel.

Ker v Tribuni doslej ni bilo še ničesar napisanega o Festu, se mi zdi potrebno, da se najprej predstavi profil prireditve, njene širše kulturne dimenzije, in nekateri problemi, ki se pojavljajo ob njej. Uvodno predstavitev prepuščam umetniškemu direktorju Festa, filmskemu kritiku beogradske Politike Milutinu Čoliću.

„Ko smo sklenili organizirati Fest, smo začeli s principom dobrega filma. Toda vsi dobro vemo, da je pojem dobrega filma relativen. Pa je v našem primeru ta pojem kljub temu morda holi odrejen in isen kakor

na katerem izmed drugih področij. Bolj odrejen je zato, ker je maksimalno objektiviziran. Objektivizacija je v tem, da film ni dober, ker o njem tako mislimo selektorji, ampak je po presoji drugih ljudi. Vsak film iz našega uradnega, pa tudi iz ostalih programov, mora premagati predhodne selekcijske prepreke.

1. kvalifikacijo na nacionalnem festivalu kot prijavo za mednarodne festivale
2. vizo selekcijskih komisij mednarodnih festivalov
3. nagrade žirije, če je film prikazan na mednarodnem festivalu
4. na koncu je vsekakor potrebno, da film ustreza našim merilom. Število filmov, ki jih ne vzamemo v program, ni majhno.

Poudariti moram, da pri izboru filmov za Fest kriterij publike ni zapostavljen niti za trenutek. Nasprotno, ker je publika ena izmed prvih obveznosti, pri selekciji programa njen glas vedno prisoten. Po treh festih še nimamo velikih izkušenj, toda jasno se je pokazalo, da je formula Festivala festivalov oziroma najboljših filmov sveta, kot se naš festival uradno imenuje, celoma mogoča.

Menim, da formula dobrega filma postaja vse aktualnejša tudi na uglednejših festivalih, t. im. „kvalifikacijskega filma“. V tem smislu si je beogradski Fest pridobil ugled v mednarodnem filmskem svetu, saj se je pokazal kot skup filmov vrhunske umetniške vrednosti, skup estetskega elitizma, ki, lahko rečemo, nastaja kriterij mase.

Temu v prid nedvomno govori več kot 120.000 gledalcev na predstavah filmov Festa '72.

Prepričan sem, da je festival tudi tretjič potrdil principe svoje splošne umetniške in kulturne politike; da je predstavil filme, ki tematsko in miselno izražajo duh in senzibilnost časa in sredine, iz katere izhajajo; da je šlo za dela močne volje, odločnega aganzmana in strastne pripravljenosti braniti izražene ideje. Globoko sem prepričan, da je šlo za filme, ki so bolj ali manj neposreden izraz stvarnega življenja in njegovih vsakodnevnih tokov.

Program letošnjega Festa:

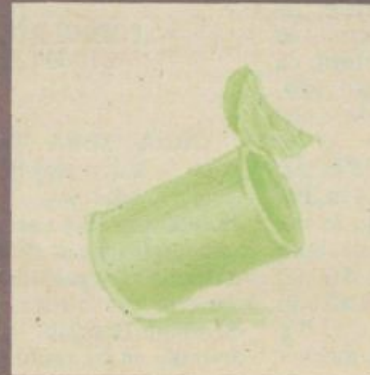
1. uradni program „Najboljši filmi sveta“
2. prvi specialni program „Najnovejša dela velikih režiserjev in znanih mladih ustvarjalcev“
3. drugi specialni program „Filmska parada“ so sestavljali filmi za otroke in mladino
4. razni vzporedni programi so nadaljevali tradicijo predstav po tovarnah, kasarnah, šolah, v študentskem centru, rudnikih...
5. program „Fest na TV“, ki je plod tesnega sodelovanja med filmom in televizijo v Srbiji, bo trajal vse leto, do naslednjega festivala.

Takšna programska politika dokazuje, da se je Fest resnično odprl vsem strukturam gledalcev, razširil svoj avditorij in postal last ljudskih mas. Toda to lahko postane usodno za festival. Stara resnica je, da si široke mase želijo predvsem „kruha in iger“. Če kriterij publike postane najvišji estetski kriterij festi-

vala, postane kulturno-umetniška vloga takšne manifestacije vprašljiva. Javno je, da tudi v naši socialistični družbi zavest širokih mas ni dosegla tiste stopnje razvoja, da bi lahko bila bazična osnova umetniškega vrednotenja. Ta stopnja je najbrž samo možnost, ideal.

Film je najmlajša umetnost, vendar v svojem relativno kratkem zgodovinskem razvoju vsebuje dve očitni razvojni etapi – nemi in zvočni film, in je v velikanskem številu del zaobsegala najrazličnejše smeri, idejna hotenja, stile, estetske koncepcije... Zato je za razumevanje sodobnega filma potrebno poznati že prehojena pota. To pa je tudi osnovni razlog, da kriterij ljudskih mas ne more biti bazičen kriterij festivala. Ob tem problemu se hkrati odpira vprašanje kultiviranja publike filmske, danes že audio-vizualne, vzgoje.

Formula Festa je festival festivalov. Toda metoda, ki jo je prej razložil Milutin Čolić, po kateri so filmi z drugih festivalov selekcionirani, velikokrat preide v zgolj mehanično zbiranje nagrajenih del. Namen beogradske manifestacije pa ni, da bi bila le serija drugod nagrajenih filmov, ampak prikaz tistega, kar trenutno celuloidno konstelacijo karakterizira kot ustvarjalno in kvalitetno. Kljub temu, da je nemogoče doseči maksimalno objektivizacijo pojma dober film, bi morali selektorji izostriti svoja merila vrednotenja. Izbrati bi n.oral predvsem tisto, kar je dobro in ne samo, kar je za dobro proglašeno. Filmi kakor TAKA

VRSTA LJUBEZNI Alberta Bevilacqua, MIMI METALURG Z RANJENIM PONOSOM Line Vertmuller, BOLNICA Arthura Hillerja, GOYA Konrada Wolfa, DEKLE Z OTROKOM Goergea Mackenzija... ne bi smeli biti uvrščeni v program Festa.

Vrh letošnjega festivala tvori pet filmov: RUBLJOV sovjetskega režiserja Andreja Tarkovskega, RDEČI PSALM Madžara Miclosa Jancsa, italijanska filma SMRT V BENETKAH Luchina Viscontija in AFERA MATTEI Francesca Rosija ter ameriški film Allana Pacule KLUTE.

RUBLJOV je genialna umetniška stvaritev, harmonična zmes avtentičnosti in filmske stilizacije, ki prav gotovo spada med največja dela, kar jih je dolej dala sedma umetnost. Dramaturško je sestavljen iz sedmih delov: to so ali Breughelske slike 15. stol. ali pa simbolične zgodbe, ki se vežejo na osrednjo pripoved o Andreju Rubljovu, slikarju ikon, človeku-umetniku takratne Rusije. Kljub stoletju oropanim vsake človeškosti Rubljov ohrani ljubezen in vero v samega sebe, v ljudi svojega časa in v smisel umetniškega ustvarjanja. Ne preda se stojični kontemplaciji - ustvarja in navkljub surovemu času v delih izpove svoj optimistični moralni ideal, ki je hkrati ideal vsega naroda. Film je hvalnica delu in Rusiji, ki se je takrat osvobajala barbarstva.

Viscontijev film SMRT V BENETKAH je nastal po istoimenski noveli Thomasa Manna. Avtor je Aschenbacha, ki je pri Mannu pisatelj, transformiral v glasbenika, ki spominja na Gu-

stava Mahlerja, in uporabil njegovo 3. in 5. simfonijo. Nemški skladatelj in dirigent pride v Benetke, da bi se odpočil od naporega dela in napravil obračun s svojo umetnostjo. Na Lidu, v hotelu z vedno isto, južno rutino prihajanja, obedovanja, odhajanja... opazi nenavadno lepega štirinajstletnega dečka Tadjja, ki mu postane posebljenje ideala čiste lepote, kakršnega poskuša ustvariti v svojih delih. Kljub koleri, ki se pojavi v mestu, Aschenbach ostane in nekega jutra, ko opazuje Tadjja na obali, umre. Impresionistična tehnika, počasen ritem gibanja kamere in Mahlerjeva glasba ustvarjajo dovršeno avdio-vizualno atmosfero, ki je metafora za silo, s katero se v svojem duhu bori Aschenbach, da bi dosegel nedosežni ideal lepote. V manjši meri je to tudi metafora razkrajanja buržoaznega družbenega sistema.

RDEČI PSALM je remek delo filmske stilizacije. Oblikovno je podoben religioznemu obredu. Logika dogajanja je nerealna. Film je poetična pripoved o tragičnem koncu nekega kmečkega upora; poln simbolov in prežet z elementarnim ljudskim upanjem v boljše, ki živi prek vsake fizične smrti. Na platnu plešejo, žalujejo, pijejo, se igrajo, ljubijo uporni kmetje in delavci in vojaki, ki se na začetku priključijo upornikom - na koncu vojska izvede krvav pokol.

KLUT Allana Pacule je subtilna kriminalka človeških odnosov in v mnogočem daleč drugačna od filmov tega tako

popularnega žanra v Ameriki. V bistvu melodramsko temo s „happy endom“ je znal režiser izraziti sveže in stilno zanimivo. V glavno zgodbo med prostitutko in preiskovalnim inšpektorjem je vgradil še niz epizod in sestavil mozaik najrazličnejših usod socialnega dna.

Filmi italijanske produkcije PRIZNANJE POLICIJSKEGA KOMISARJA Damiana Oamianija, DELAVSKI RAZRED, KI GRE V RAJ Elia Petrija in AFERA MATTEI Francesca Rosija so izrazito družbeno angažirani in jih lahko označimo kot politični „neorealizem“. Ostro, včasih ironično kritizirajo italijansko politično situacijo, zakostenel administrativni in sodni sistem, korupcijo, ki je privilegij višjih razredov... Rosijevo delo je nekakšna filmska reportaža. Avtor nam razkriva skrivnostno smrt in podjetniško kariero Matteia, ki je izgubil bitko z naftnimi mogotci in koncerni v imenu prepričanja, da nafta pripada le tistim, katerih last je.

Posebno pozornost je vzbudil Peter Bogdanović, naš rojak iz Amerike. Njegov zelo dober film POSLEDNJA KINOPREDSTAVA je slika „mesteca Peytona“, toda posneta z druge, veliko bolj realne in nepotvorjene strani. Neki kritik je zapisal: „Film je elegija Ameriškega sna in njegov epitaf.“ Videli smo tudi Bogdanovičevo spretno zrežirano komedijo filmskih gagov WHAT'S UP, DOC?.

Ostali filmi (nekaj sem jih že omenil), ki so kvalitetna in umetniška dela in katerih mesto

v programu je popolnoma upravičeno, predstavljajo festivalsko sredino. Našel jih bom samo nekaj. PEKLENSKA POMARANČA Stanleya Kubricka je šokantna orwelloska vizija družbe prihodnosti. Govori o našilju in zlasti o tem, da se našilje ne zdravi z nasiljem. Louis Bunel je še enkrat obračunal z gospo v DISKRETNEM SARMU BURŽOAZIJE; Polanski nas ni zadovoljil z ekranizacijo Shakespeareove tragedije MACBETH; KLAVNICA št. 5 Georgea Roya Hilla je častno delo, vredno njegovega predhodnega dela, o Butch Cassidyju; Copollin BOTER in Friedkinova FRANCOSKA ZVEZA sta dobra komercialna filma;...

Za konec.

Fest je v naši današnji filmski situaciji prepotreben. Jasno pa je, da se bo moral v skladu s spremembami časa spreminjati tudi sam. Povem naj le še to, da letos zaradi materialnih ovir (? - tako vsaj zatrjujejo) ni bilo nočnega programa Dušana Makavejava „Konfrontacije“, na katerem je bila v prejšnjih dveh letih prikazana serija odličnih avantgardnih, inovatorskih in provokativnih filmov, narejenih mimo ustaljenih pravil in form. Zavešno zavračanje tega programa bo vsekakor pomenilo začetek zapiranja odprtosti Festa glede na določene strukture gledalcev in ustvarjalcev.

FURLAN SILVAN

Ljudski Pisci

elmar altwater

znanost - produkcijska sila

(Referat na univerzi v Regensburgu, februar 1970)

Če danes govorimo o „znanstveno-tehnični revoluciji“ ali o „znanstveno-tehnični civilizaciji“, lahko zaradi te terminologije napačno sklepamo: namreč, kakor da to epoho, ki jo slehajo označiti s tem pojmom, karakterizirajo pojavi, ki izvirajo iz nekega avtonomnega znanstvenega napredka. Nasprotno, že na začetku je treba razjasniti, da posebna družbena relevantnost znanosti in tehnike ne izvira iz njiju samih, ampak iz družbenih razmer, v katerih se uporabljata. Zato se moramo spomniti historične dimenzije znanstvenih dosežkov, da lahko dojamemo njihovo družbeno relevantnost danes. Tudi že v predkapitalističnih časih so obstajali znanstveni rezultati, ki so pozneje omogočili „industrijsko revolucijo“, namreč kot odkritja, iznajdbe, dosežki, ostali pa so brezpomembni rezultati inženjerskih prizadevanj posameznikov, katerih imen na mah niti več ne vemo. Šele z nastankom in širjenjem kapitalističnih produkcijskih razmer so znanstveni dosežki postali družbeno relevantni, ker so zdaj postali pomembni neposredno za produkcijski proces. Leonardo da Vinci in Thomas A. Edison kot dva značajna znanstvenih delavcev lahko pokažeta to družbeno dimenzijo njunega dela v različnih družbenih formacijah. Prisila k uvrednotenju kapitala s produkcijo relativne presežne vrednosti, pritisk, konkurence, ki posamezne kapitaliste sili k permanentnemu večanju produktivnosti, so razlog, ki priganja k temu, da kapital znanost angažira za produkcijski proces, in ki povzroča permanenten preobrat produkcijske tehnologije. Zato tudi njeno predpostavko, namreč znanstvene rezultate, zmeraj bolj zahtevajo za prozaične namene blagovne produkcije.

Predpostavka za razširjajočo se uporabo znanosti pa je, da se producira blago, katerega značilnost kot menjalna vrednost je taka, da njegova produkcija ne more zadeti ob nobeno kvantitativno mejo ekspanzije – v nasprotju s produkcijo uporabnih vrednosti, katerih kvantiteta ima svojo naravno mejo v zmoglosti konzumpcije. Z neomejenostjo produkcije je postala aplikacija znanstvenih metod v produkcijskem procesu „rentabilna“. Zdjaj pa se produkcijski proces blaga tudi samo spreminja. Koncentracija delavcev v manufakturah in pozneje v fabrikah na strojni pogon implicira totalno podreditev dela produkcijskim sredstvom, ki mu stopajo nasproti kot kapital, v kateri je mogoče – neodvisno od interesov delavcev – inkorporirati tudi določeno tehnologijo. Uporaba znanosti se torej ne bje več z „interesi“ neposrednih producentov, ampak se podvrže „stvarni prisili“ („Sachzwang“) produkcije kapitala. Vrh tega: „Velika industrija pa“, tako pravi Marx v Kapitalu, „je raztrgala zastor, ki je ljudem zakrival njihov lastni družbeni produkcijski proces in zaradi katerega so bile razne naravno ločene produkcijske panoge druga druga skrivnost, in to celo tistim, ki so svojo panogo poznali. Njeno načelo, da vsak produkcijski proces kot tak in brez ozira na človeško roko razčleni na njegove sestavne dele, je ustvarilo popolnoma moderno znanost, tehnologijo. Pestre, na videz nepovezane in okostenele oblike družbenega produkcijskega procesa se reducirajo na zavestno, načrtno in z vsakokratnim nameravanim koristnim učinkom skladno sistematično specializirano uporabo prirodnoznanstva.“ (Kapital I, str. 510 sl. slov. 547 sl.) Povzemimo torej: Produkcija menjalnih vrednosti, pri kateri gre za produkcijo kvanitet in ne kvalitete, in oblika te produkcije v kapitalističnih produkcijskih obratih sta šele omogočili uporabo znanosti v produkciji, in šele zaradi njiju je znanstveno raziskovanje kot neposredno družbeno relevantno smotno. Znanstvene delovne procese je zato tudi doslovo zmeraj bolj prenesla iz individualne poljubnosti raziskovalnega subjekta v območje naročniškega raziskovanja, s katerim postane zveza med znanostjo in produkcijo stvarnost. Medtem ko znanstvene rezultate še v začetni fazi kapitalističnega razvoja izkoriščajo v produkciji, ne da bi v večjem obsegu dajali direktnih naročil za rešitev specifičnih problemov, pa se danes znanost uporablja neposredno kot donašalec tehnologije za produkcijsko področje.

Tako je nastanek kapitalizma povezan z „industrijsko revolucijo“, ampak obratno je industrijska revolucija in epohalne iznajdbe, na katere se opira, kot parni stroj in mehanične statve, katerim so bili predhodni rezultati matematično-prirodnoznanstvenega „raziskovanja temeljev“, bila mogoča šele z izoblikovanjem kapitalističnih produkcijskih razmer. Posebna oblika produkcijskega procesa kot kapitalističnega produkcijskega procesa je predpostavka, da je znanost mogoče integrirati v ta produkcijski proces. Fevdalni produkcijski proces ali produkcijski proces v pogojih sužnjelastniške družbe vsekakor nista bila zelo ugodna za uporabo znanstvenih rezultatov in končno tudi za znanstveno raziskavo presnavljanja med človekom in naravo. Zato razcvet znanosti lahko spravimo v zvezo z razmahom kapitalskega razmerja (Kapitalverhältnis). Tako tudi Marx v „Očrtih“ (Grundrisse): „Razvoj te znanosti, predvsem prirodnoznanstva, in z njo vseh drugih, je sam spet v razmerju z razvojem materialne produkcije.“ (str. 592)

Če so potemtakem znanstveno delo in njegovi rezultati bili od začetka tesno povezani s kapitalnim razmerjem, kaj je danes v tem razmerju drugačnega, da se izbirajo novi pojmi, kakor znanstveno-tehnična revolucija itd.? Za odgovor na to vprašanje je potrebna analiza odnosov med znanostjo in produktivno silo. Znanstveno raziskovalni in razvojni rezultati dajejo, kot pravi Janossy, „recepte“, ki pokažejo, „kako je treba spremeniti produkcijo, da bi dvignili produktivnost dela.“ (Franz JANOSSY, Das Ende des Wirtschaftswunders, Probleme sozialistischer Politik, Verlag Neue Kritik, Frankfurt/Main, brez letnice, str. 112) Torej niso produktivne sile, ampak samo recepti za njihovo nadaljnje razvijanje in produktivnejšo rabo. Zato so znanstveni rezultati lahko stopnji produktivnih sil naprej, lahko pa za njimi tudi zaostajajo – v obeh primerih je znanost nerelevantna za razvojno stopnjo produktivnih sil. Znanost postane produktivna sila, šele ko je „inkorporirana“ v glavah produktivnih delavcev in v produkcijskih sredstvih, ne prej. V tolikšni meri prihaja do nekega medsebojnega vplivanja med produktivnimi

silami in znanstvenimi rezultati, katerega vsebina je, da morajo znanstveni rezultati v določeni meri ravno „prehitovati“ razvoj produktivnih sil. Tako piše Janossy: „Rezultati raziskovanja se nanašajo – tudi če je družbena delitev dela ločila raziskovanje od produkcije – na določen, dani razvojni stopnji ustrezajoč, produkcijski postopek, in zato lahko pomagajo samo taki „recepti“, katerih uresničitev neposredno omogoča naslednji korak pri napredovanju produktivnih sil. Raziskovanje je predhodnica produkcije... Nič pa ne pomaga, če prodira hitreje, kot ji produkcija more slediti. Sicer pa se tudi težko odtrga od produkcije, ki ji sledi, ker bi zgubila svojo moč – kakor od zemlje odtrgani Antej.“ (122) „Iz tega sledi, da zgornje meje hitrosti napredka ne določajo izdatki za razvijanje, ampak obratno: hitrost napredka, ki ga omejuje uresničljiva sprememba v produktivni uporabi, določa potrebno višino izdatkov za raziskovanje.“ (123) Torej se mora napredok znanosti ne samo držati hitrosti napredka produktivnih sil, torej hitrost razvoja produktivnih sil ne omejuje samo silovitega tempa ustvarjalne fantazije, ampak istočasno njegovo najmanjšo hitrost razvoja produktivnih sil tudi določa. Torej ne sme za njimi zaostajati, ne da bi znanost zgubila svoje funkcije kot „predhodnica produkcije“. To danes seveda več ne velja samo v nacionalnem okviru, ampak v internacionalnem. Stopnjo produktivnih sil določa najbolj razvita kapitalistična dežela in ne zaščitnica. In tako se tudi znanost določa kot predhodnica produkcije z ozirom na najbolj razvito kapitalistično deželo. Če se to ne uvidi, potem bo internacionalna konkurenca kapitala tako spoznanje izsilila. Povedal bom še o tem, da je to največjega pomena za državno politiko znanosti.

Tu je odločilna razlika razmerja med znanostjo in kapitalističnim načinom produkcije nasproti zgodnji kapitalistični fazi. Razvoj produktivnih sil je dosegel tako stopnjo, da je treba znanstveno raziskovanje – da bi moglo opravljati svojo funkcijo kot predhodnica produkcije – uporabljati v veliko večjem obsegu kot še pred nekaj desetletji. Avtomati, elektronska obdelava podatkov, atomska in reaktorska tehnika, konstrukcija letal zahtevajo v relativno in absolutno veliko večji meri uporabo znanstvenega dela kot npr. racionalizacija, eliktriciteta in konstrukcija avtomobilov v 20 letih. Če je bil še parni stroj videti genialna iznajdba posameznika, čeprav je gradila na vsej zgodovini človeškega obvladovanja narave, potem to danes v „big science“ gotovo ni več možno ali samo v izjemnih primerih.

Znanstveni delovni proces sam se je s tem razvojem spremenil. Postal je dražji, bolj organiziran, je zmeraj manj postranski proces poleg produkcije in zmeraj bolj samostojen proces z lastno perspektivo, ki se razteza prek obdobja, za katerega se niti največji kapitalistični koncerni ne upajo načrtovati. Znanost se kot samostojno produkcijsko področje torej deloma osamosvoji od materialne produkcije, z zmeraj spet pa jo, če gre za uporabo rezultatov, povleče nazaj na stopnjo materialnih produktivnih sil, ki morajo služiti kot izhodišče za vsako spremembo. Kajti če je samo inkorporirana znanost produktivna sila, potem se morajo rezultati znanstvenega dela tudi dati inkorporirati. Iz tega razvoja pa seveda sledi tudi, da je znanost zmeraj manj „brezplačna produktivna sila“ (Gratisproduktivkraft). Marx je pisal še v „Očrtih“: „Taka pomnožitev produktivne sile, mašinerija, ki (kapitalista – EA) nič ne stane, je delitev dela (...). Druga produktivna sila, ki ga nič ne stane, je scientific power.“ (651) Danes pa delovni proces znanstvenih rezultatov povzroča velike stroške, čeprav ne toliko za posameznega kapitalista, pa vendar za celotni kapital (Gesamtkapital), predvsem združenega v državi. Produktivna sila postaja torej zmeraj bolj draga, in, kot bomo še pokazali, to učinkuje na delo znanstvenika.

Konsekvence teh sprememb v znanosti pa seveda privedejo do tega, da jih mnogi imajo za bistveno spremembo v razmerju med znanostjo in produktivnimi silami. Tako npr. Habermas iz teh pojavov sklepa, „da je znanost, samostojna produktivna sila“, „z industrijskim raziskovanjem na veliko so se znanost, tehnika in uvrednotenje združili v en sistem“ (Habermas, Technik und Wissenschaft als „Ideologie“, str. 79), „tehnika in znanost sta postali prva produktivna sila, s čimer odpadejo pogoji za uporabljanje Marxove teorije vrednosti...“ (ibid., str. 79 sl.) Marx pa je to medsebojno razmerje že natančno analiziral, to pa je seveda Habermasu moralo uiti (prim. sestavke W. Mueller, Arbeitswerttheorie bei Habermas, Sozialistische Politik 1. april 1969; R. Dams, Habermas und der „heimliche Positivismus“, bei Marx, SoPo 4, dec. 1969): „Izven materialnega produkcijskega procesa ni nobene produktivne sile, prav tako kot stroji, ki mirujejo, niso produkcijska sila...“ In znanstveno kvalificiran delavec je tudi samo tedaj „produktivna sila“, če se to njegovo delo lahko pokaže v materialnem produkcijskem procesu. Z drugimi besedami: znanstveno delo, če je še tako obsežno, ni produktivno samo po sebi, ampak samo, če se uporabi v produkcijskem procesu, bodisi kot inkorporirana kvalifikacija delovne sile, bodisi kot v produkcijskih sredstvih inkorporiran tehnični napredok. To se produkcije vrednosti najprej sploh ne tiče. Kajti: „Produktivna sila je seveda vedno produktivna sila koristnega, konkretnega dela, in v resnici določa samo stopnjo učinkovanja smotne produktivne dejavnosti v določenem razdobju. Koristno delo postane torej bolj bogat ali bolj siromašen vir produktov v prejem sorazmerju s povečevanjem ali zmanjševanjem njegove produktivne sile. Nasprotno pa sprememba v produktivni sili prav nič ne prizadeva dela samega po sebi, ki se kaže v vrednosti. Ker produktivna sila pripada konkretni koristni obliki dela, se seveda več ne more tikati dela, brž ko abstrahiramo njegovo konkretno koristno obliko. Isto delo (...) v istem razdobju daje različne količine uporabnih vrednosti, več, če se produktivna sila poveča, manj, če se zmanjša.“ (Kapital I, str. 60 sl.; slov. str. 56) Tako je z rezultati znanstvenega raziskovanja mogoče povečati produktivno silo dela, kar se pa ne sedimentira kot povečanje vrednosti delovnih produktov, česar torej tudi ne moremo interpretirati kot vir presežne vrednosti, ampak – in to je vzrok za kapitalistično aplikacijo rezultatov raziskovanja in razvijanja! – občasno omogoča dodatne profite, ki jih je mogoče doseči zaradi tehnološke prednosti pred konkurentom, ki pa izginejo, če morejo konkurenti uporabljati podobne ali enake tehnologije.

„Produktivnost dela nasploh = maksimum produkta in minimum dela, zato, kolikor le mogoče, pocenitev blaga.“ (Marx, Resultate des unmittel-

Znanost lahko z Marxom označimo kot „produkt duševnega dela“. Bolj specifično bi bilo treba temu pristaviti, da je znanost, raziskava in prikaz izkušene družbe o njeni kontroverzi z naravo in produkcijskimi razmerami, ki rezultirajo iz vsakokratnih oblik tega presnavljanja“ (K.H. Roth). Znanost je metoda za razširjanje spoznanj za regionalno ureditev presnavljanja z naravo in za povečanje razpoložljivega časa, se pravi, da je metoda za napredno razširjanje kraljestva svobode. Ta določitev je pravilna samo takrat – in to izhaja iz njenega razmerja do produktivnih sil –, če se znanost uporablja v produkcijskem procesu, in kot metoda postane materialno virulentna. Znanost je sicer produkt duševnega dela, vendar pa mora postati del materialnega dela družbe, da se lahko materializira kot družbeni napredek na poti h kraljestvu svobode. Ta dva momenta znanosti torej spadata skupaj; dejansko pa sta raztrgana in drug nasproti drugemu v protislovju, kot se v kapitalizmu sploh opravlja odtujeno delo, in je uporaba, ki nasprotuje svoji intenciji, pravilo, in produkti človeške roke in človeškega duha dosežejo gospostvo nad človekom samim.

Ta razdvojenost pa seveda ni utemeljena v značaju znanosti same, ampak v pogojih, v katerih se znanost integrira v družbeni produkcijski proces v kapitalizmu. Kajti čeprav je znanost potencialno, kot razširitev spoznanj za racionalno ureditev presnavljanja z naravo, metoda za povečanje prostega časa za kreativno razpletanje človeške individualnosti in družbene kolektivnosti, pa je hkrati tudi podvržena pojemu kapitalističnega produkcijskega procesa. In ti pogoji niso samo lahko, ampak nujno v konfliktu z možnostmi, ki so zasnovane v povečanju družbene produktivne sile, nasploh. Znanost je torej razvoj sicer lahko koristna, istočasno pa je lahko v napoto napredku; z njeno uporabo je morebiti mogoče povišati stopnjo gospodarske rasti, istočasno pa se lahko zmanjša družbeno bogastvo v smislu možnosti za zadovoljitev družbenih potreb.

Znanost se uporablja tedaj, če je vsaj občasno koristna za povečanje profita, ne pa, če bi mogla povečati družbeno bogastvo. Primer: znanost je

sicer inkorporirana v produkcijo avtomobilov, vendar jo komaj uporabljajo za odpravo škodljivosti okolju, ki se z avtomobili, produciranimi z večjo produktivnostjo, veča. Kot samo znanstven rezultat se ta njen protisloven značaj še ne vidi. Znanstvenik lahko še sanjari o možnostih, ki jih človeštvu odpira njegova iznajdba. Kakšne možnosti daje npr. atomska sila, kakšen napredek prva jedrska cepitev. Šele ko so integrirani v produkcijski proces posameznega kapitala ali cele kapitalistične družbe, se pokaže dvojni značaj znanstvenih rezultatov: spreobrnejo se v instrumente gospodarstva. „Produktivna sila“ se spreobrne v „destruktivno silo“, in njene možnosti za povečanje razpoložljivega časa se npr. spremenijo v metode zaostrovanja delovnega tempa in živčne obremenitve („znanstveno vodenje obrata“). Znanost sama po sebi torej ni ne produktivna ne destruktivna sila; oboje postane šele v procesu integracije v kapitalistične produkcijske razmere, pri čemer se ta integracijski proces v zmeraj večji meri ne začne šele pri gotovih rezultatih znanstvenega dela, ampak v samem produkcijskem procesu znanstvenih rezultatov. Tukaj se takorekoč kaže vrh ledene gore problematike angažiranja znanosti s strani kapitala in njene integracije v protislovni kontekst kapitalistične produkcije.

Ta značaj rezultatov znanstvenega dela ima svoje konsekvence. Ker znanstveno delo ne more biti že vnaprej blago producirajoča dejavnost, in je torej tudi ni mogoče „po svoji naravi“ podvreči kapitalistični obliki produkcijskega procesa, danes implicira ravno znanstvena dejavnost, predvsem na univerzah, neki svoboden prostor, ki je znotraj kapitalistične družbe nenačuden. Znanstveni delavec je v primeri z ostalimi mezdnimi delavci privilegiran. Seveda pa ta svoboden prostor zažujejo s tehnokratskimi reformami, ki za znanstveno delo pustijo ravno toliko svobodnega prostora, kolikor ga raziskovalec potrebuje za optimalno in eficientno – „eficientno“ se danes imenuje prevedeno na duševno delo, kreativno – dejavnost. Kakor elektronski računalnik postavijo v klimatiziran prostor, tako znanstvenim delavcem pustijo neki svoboden prostor za razvijanje njihovih potenc. Toda vse to se dogaja na podlagi zmeraj večje integracije tudi univerzitetnega znanstvenega dela v produkcijski proces kapitala.

Prevedel: PETER WIESER

transport s pomočjo materialistične dialektike

O tem, da je kaj takega mogoče, nam nazorno priča iz kitajske esperantske revije EL POPLA ĈINIO prevedena razprava, ki jo boste pravkar vzeli v branje.

Naša skupina je bila ustanovljena med veliko proletarsko kulturno revolucijo. Njena naloga je prevoz objektov gigantskih dimenzij za glavne konstrukcijske enote v različnih krajih države. Da bi to delo lahko opravljali, so šanghajski delavci zgradili za našo skupino 150-tonski ploščati transporter, dolg nad 14 metrov in širok nad 3 metre. Vse člani skupine smo bili izredno navdušeni, saj smo s tem transporterjem mnogo prispevali k socialistični izgradnji naše velike domovine.

Pri prevozu gigantskih objektov smo naleteli na nešteto težav: prehodi prek gora, nevarne in ozke poti, majhni in nezanesljivi mostovi... Vzporedno s praktičnim delom smo vztrajno študirali filozofska dela predsednika Maa in s pomočjo materialistične dialektike dosegli znatne uspehe pri razvoju transporta.

Ko smo nekoč opravljali neko nalogo, smo morali prepeljati objekt, težak prek 130-ton. Tedaj še nismo imeli dovolj velikega dvigala, vendar vseeno nismo vrgli puške v koruzo. Nekateri tovariši iz naše skupine so predlagali, da bi objekt natovorili in raztovorili postopoma, kakor uči nauk predsednika Maa: „V vojni se lahko vojskujemo le z bitko za bitko, le postopoma lahko uničimo sovražnika. Tovarne lahko gradimo le drugo za drugo, kmet lahko orje zemljo le kos za kosom.“ Vsi smo predlog sprejeli. Najprej smo dvignili en vogal ogromnega objekta in podložili jeklene klade, nato smo enako naredili še z drugimi vogali, dokler objekt ni bil daleč od tal. Potem smo ga zvrleli na naš veliki ploščati transporter s pomočjo vreten, ki smo jih mimogrede sestavili iz jeklenih cevi. Ko smo objekt prepeljali do kraja konstrukcije, smo ga raztovorili na enak način.

S pomočjo prakse natovarjanja in raztovarjanja smo postopno spoznali mnogo zakonov in nenehno povečevali svoje sposobnosti za to delo.

Nekoč smo morali prepeljati celotno ogrodje plavža s premerom 10,5 metra, višino 34,5 metra in težo 280 ton. Teža je torej presegala nosilnost našega velikega transporterja za 100 procentov, dolžina je bila večja za 150 procentov, širina je bila dvakrat prevelika. Prepeljati tak objekt je bilo skoraj nemogoče. Toda vedeli smo, da so ta gigantski objekt zgradile roke delavcev za izgraditev domovine, zato smo vztrajno iskali rešitve, da bi nalogo izpolnili.

Na osnovi stališča, da je praksa primerna, smo resno razmislili, zbrali svoje izkušnje, in kmalu dosegli uspeh.

V prvem obdobju po osvoboditvi še nismo imeli ploščatih transporterjev. Uporabljali smo dvokolesne vozičke, med seboj povezane, če je bilo treba prepeljati večje objekte. Šele po letu 1958 smo dobili ploščate transporterje z nosilnostjo 20 in 60 ton. Takrat smo objekte s težo 40–50 ton prevažali na 20-tonskem transporterju, objekte s težo okrog 100-ton pa na 60-tonskem transporterju; pomagali smo si namreč z različnimi sredstvi, ki smo jih odkrivali sproti.

To smo izkoristili tudi pri naši izredno težavni nalogi: pred 150-tonski transporter smo postavili 32-kolesni transporter, tako

da sta oba tvorila povezano celoto s spremenljivo dolžino, kar je bilo potrebno za prevoz ogrodja plavža. Na obeh straneh plavža smo podstavili sedlaste podpore, da bi plavžno ogrodje ostalo ves čas transporta nepremično.

Spotoma smo s svojim ogromnim objektom naleteli na mnogo mostov in neprevozne ceste.

Nekoč smo vozili 20-ton težak objekt po cesti s 16 betonskimi mostovi, katerih nosilnost je bila dovolj velika za 13-tonske tovornjake in 60-tonske goseničarje. Kako prepeljati naš tovor? Nekateri tehniki za gradnjo mostov so trdili, da je to nemogoče, mi pa smo menili, da je vsak sklep možen šele po temeljiti raziskavi, zato nismo odnehali in smo hoteli podrobno spoznati nasprotje med nosilnostjo mostov in težo vozila.

Analizirali smo naslednji fenomen: Most, prek katerega smejo tovornjaki do 13-ton, vzdrži prehod 60-tonskega goseničarja. Vzrok je v tem, da se gosenice dotikajo mostu na mnogo večji površini kot kolesa kamiona. Čim večja je kontaktna ploskev; tem manjša je teža, ki pritiska na vsak kvadratni centimeter površine mostu. Kontaktna ploskev 150-tonskega transporterja s 56 kolesi pa je več kot za 200 procentov večja od površine pri goseničarju; potemtakem je možno prek mostu, ki vzdrži 60-tonski goseničar, prepeljati z našim transporterjem tudi tovor s težo nad 100-ton. Po starih izkušnjah smo tudi vedeli, da je treba prevoz prek mostu opraviti počasi: pri večji hitrosti vozilo vibrira in dodatno obremuje most.

Pri prevozu objekta smo mobilizirali krajevne ljudske množice, da bi učvrstile nekatere relativno slabe mostove. S svojim transporterjem smo brez težav vozili prek vseh mostov.

Tudi prek visokih gora smo včasih prevažali ogromne objekte.

Nekoč smo naleteli na to težavo: ob vstopu v dolino, ko se je pot začela spuščati, smo naleteli na ovinek z zelo majhnim radijem, komaj 10 metrov. Naš transporter in vlečnik pred njim pa sta zaradi svoje dolžine potrebovala vsaj 10,4 metra. Kako nadaljevati pot? Najprej je nekdo predlagal, da bi vlečnik odpeli in s tem skrajšali vozilo. Večina članov skupine pa je menila, da brez vlečnega avtomobila transporterja ne bo mogoče premikati in da bi celo zdrknili v prepad. Glede na to, da je radij ovinka bil nespremenljiv, dolžina vozila pa je bila spremenljiva, smo spoznali, da je poglavitna stran nasprotja med transporterjem in ostrim ovinkom na prvem, pri transporterju. Na osnovi tega smo našli rešitev: skrčili smo razdaljo med vlečnim avtomobilom in transporterjem, in s tem zmanjšali velikost potrebnega radija pod deset metrov. Ko smo storili vse potrebno, je voznik prižgal motor vlečnika in vozil skoz ovinek s polno hitrostjo.

V zadnjih letih smo na tak način vztrajno raziskovali ceste, mostove, obliko površja zemlje, trdnost, hrube itd., premagali smo mnogo težav in prepeljali veliko gigantskih objektov v 18 provinc, mest in avtonomnih pokrajin naše domovine.

SCIENCE & VIE
VIVE LA SCIENCE

